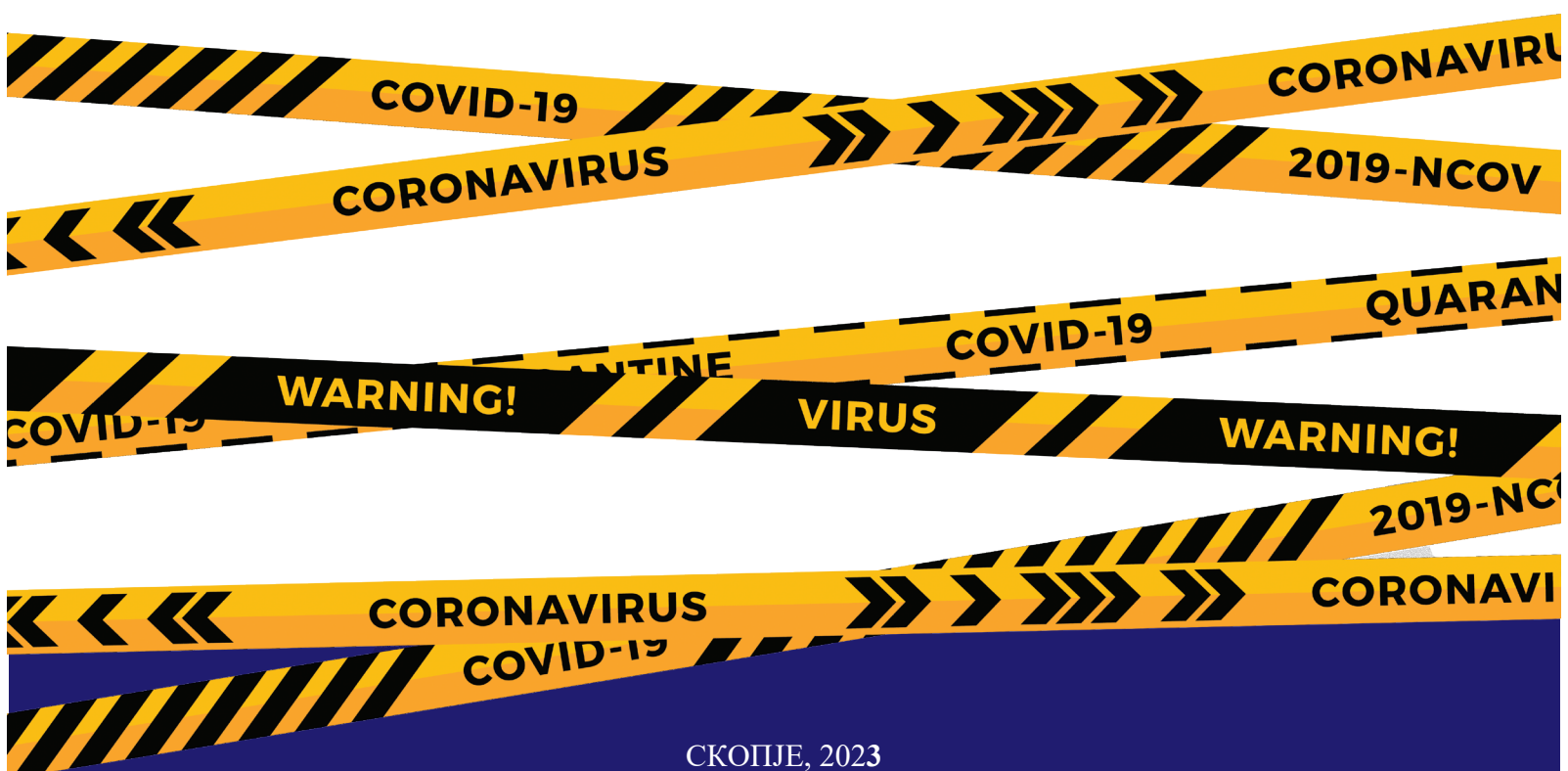




ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ПОСЛЕДИЦИ ОД КОВИД-19 ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ ЗДРАВЈЕТО НА ВОЗРАСНОТО НАСЕЛЕНИЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА



СКОПЈЕ, 2023

Издавач: ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Стручна обработка: Оддел за здравствена промоција и следење на болести

Автори: М-р Марина Бачановиќ
М-р д-р Лидушка Василеска

Уредник: Проф. д-р Елена Косевска

Техничка подготовка:

Сузана Дунгевска
Борче Андоновски

Печати: Винсент графика

Тираж: 20 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје
616.98:578.834]-06-053.8(497.7)”2023”(047.31)

БАЧАНОВИЌ, Марина

Последици од Ковид-19 пандемијата врз здравјето на возрастното население во Република Северна Македонија / [автори Марина Бачановиќ, Лидушка Василеска]. - Скопје : Институт за јавно здравје на Република Северна Македонија, 2023. - 44 стр. : табели, граф. прикази ; 30 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-235-133-9

1. Василеска, Лидушка [автор]

а) Ковид 19 -- Последици -- Возрасни лица -- Македонија -- 2023 -- Извештаи

COBISS.MK-ID 62695429



ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

**ПОСЛЕДИЦИ ОД КОВИД-19
ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ
ЗДРАВЈЕТО НА ВОЗРАСНОТО
НАСЕЛЕНИЕ ВО РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

СКОПЈЕ, 2023

Содржина

ПРЕДГОВОР	7
ВОВЕД	8
1. КОВИД-19 и менталното здравје	8
1.1. Влијание на КОВИД-19 пандемијата на ментално здравје кај општа популација	9
1.2. Влијание на КОВИД-19 на ментално здравје кај здравствените работници	11
1.3. Влијание на КОВИД-19 врз ментално здравје кај специфични групи население	12
2. ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	13
3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДИ	13
4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА	14
4.1. Општи карактеристики на примерокот	14
4.2. Здравствена состојба на испитаниците	17
6. ЗАКЛУЧОЦИ	34
7. ПРЕПОРАКИ	35

ПРЕДГОВОР

Истражувањето **Последици од КОВИД-19 пандемијата врз здравјето на возрасното население во РСМ** е спроведено согласно Националната годишна програма за јавно здравје во Република Северна Македонија за 2023 година („Службен весник на РСМ“, бр.33, од 14 февруари 2023 година).

Целта на истражувањето е да се согледа дали и колку пандемијата од КОВИД-19 имаше влијание врз здравјето на луѓето на возраст од 20 и повеќе години кои се резиденти на Република Северна Македонија, со фокус на менталното здравје.

За добивање релевантни резултати, беше спроведена он-лајн анкета (анонимна и доброволна).

Резултатите од актуелното истражување се споредени со податоци за влијанието на пандемијата од КОВИД-19 врз менталното здравје на населението на глобално ниво при што е консултирана обемна домашна и странска литература од областа.

Дополнително, резултатите објавени во овој Извештај ќе бидат основа за превземање на натамошни активности во насока на унапредување на здравјето на граѓаните во државата.

ВОВЕД

Кон крајот на декември 2019 година, коронавирус (COVID-19) се појави во градот Вухан, Кина, брзо пренесувајќи се од човек на човек што за многу кратко време резултираше со широко распространета инфекција.¹ Дополнително, националните и меѓународните патувања уште повеќе го олеснија и забрзаа ширењето на вирусот во Европа, Северна Америка, Азија и Блискиот Исток и доведоа до над 118.000 случаи во 114 земји што ја натера Светската здравствена организација (СЗО) да ја прогласи состојбата со КОВИД-19 како пандемија на 11 март 2020 година.²

Пандемијата КОВИД-19 создаде голем број проблеми на глобално ниво, нарушувајќи ги нашите навики, здравје и благосостојба.³ Со оглед на тоа што, случаите се зголемуваа со голема инциденца, општествата се трудеа да управуваат со новонастанатата ситуација, да го реорганизираат животот, навиките и просторот за борба против вирусот, преку изолација, затворање на јавни простори, физичко растојание, како и други превентивни мерки. Овие безбедносни мерки доведоа до нагло затворање на училишта и другите образовни институции, како и брза транзиција кон учење на далечина.⁴ Оеднаш, стана очигледно дека секој поединец може да биде потенцијална закана или носител на инфекцијата, па така сите преполни места станаа сериозно опасни (јавните собири, комуникациските центри и јавниот транспорт станаа кластери на инфекции).⁵ Од таа причина, социјалното дистанцирање и изолацијата беа проследени со преместување на физичкиот интерперсонален контакт во виртуелниот свет со цел да се одржат економските и социјалните односи.⁶ Сите овие превентивни и рестриктивни мерки преземени во насока на контрола на ширењето на вирусот, од една страна, помогнаа да се забави динамиката на болеста и им овозможија на многу луѓе да преживеат, меѓутоа од друга страна, создадоа несигурна и стресна средина на сите нивоа (здравствено, економско и социјално).⁷

1. КОВИД-19 И МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЈЕ

Предизвикувачките и стресни околности (ситуации), пред се несигурноста и стравот од зараза со вирус кој што може да биде животна загрозувачки, страв од можна хоспитализацијата, престој во единица за интензивна нега, страв од загуба на некој близок, драстични промени во секојдневното живеење проследени со финансиска несигурност, како и недоволни вештини за справување и стратегии за управување со стресот, во голема мера го обременуваат менталното здравје на населението.⁸

Имено, Светската здравствена организација (СЗО) објави пораст на чувствата на

1 Heymann, D.L., Shindo, N. & WHO Scientific and Technical Advisory Group for Infectious Hazards 2020. COVID-19: what is next for public health? *Lancet*, 395 (10224) 542-545.

2 World Health Organization (WHO). 2020b. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Ueda M, Stickley A, Sueki H, Matsubayashi T. Mental health status of the general population in Japan during the COVID-19 pandemic. *Psychiatry Clin Neurosci*. 2020 Sep;74(9):505-506.

3 Bil JS, Buława B, Świerżawski J. Mental Health and the City in the Post-COVID-19 Era. *Sustainability*. 2021; 13(14):7533.

4 Kathirvel N. Post COVID-19 pandemic mental health challenges. *Asian J Psychiatr*. 2020 Oct;53:102430.

5 Bil JS, Buława B, Świerżawski J. Mental Health and the City in the Post-COVID-19 Era. *Sustainability*. 2021; 13(14):7533.

6 Kathirvel N. Post COVID-19 pandemic mental health challenges. *Asian J Psychiatr*. 2020 Oct;53:102430.

7 Campion, J.; Javed, A.; Sartorius, N.; Marmot, M. Addressing the public mental health challenge of COVID-19. *Lancet Psychiatry* 2020, 7, 657–659.

8 Einvik G, Dammen T, Ghanima W, Heir T and Stavem K: Prevalence and Risk Factors for Post-Traumatic Stress in Hospitalized and Non-Hospitalized COVID-19 Patients. *Int J Environ Res Public Health*. 18(2079)2021. Tsamakidis K, Triantafyllis AS, Tsiptsios D, Spartalidis E, Mueller C, Tsamakidis C, Chaidou S, Spandidos DA, Fotis L, Economou M, et al: COVID-19 related stress exacerbates common physical and mental pathologies and affects treatment (Review). *Exp Ther Med*. 20:159–162. 2020. Giannopoulou I, Galinaki S, Kollintza E, Adamaki M, Kypouroupolous S, Alevyzakis E, Tsamakidis K, Tsangaris I, Spandidos DA, Sifakakis N, Sifakakis N, et al: COVID19 and posttraumatic stress disorder: The perfect 'storm' for mental health (Review). *Exp Ther Med* 22: 1162, 2021

осаменост, анксиозност, депресија, нарушувања на спиењето, штетна употреба на алкохол и дрога, како и самоповредување и самоубивствени тенденции.⁹ Овој наплив на проблеми поврзани со менталното здравје претставува глобален феномен¹⁰, што сведочи за влијанието на пандемијата COVID-19 врз менталното здравје ширум светот, со значителни последици за поединците.

Досега објавените студии го поддржуваат постоењето на крива на емоционална епидемија, со голема веројатност за зголемување на оптоварувањето на проблемите поврзани со менталното здравје во постпандемскиот период.¹¹

Влијанието на пандемијата КОВИД-19 врз менталното здравје може да опстојува и да трае долго. Експертите предвидоа „цунами на психијатриска болест“ во пост-пандемскиот период.¹²

Подобрување на пристапот до услугите за ментално здравје, вклучувајќи телепсихијатрија, рана проценка, третман и психо-социјална поддршка, скрининг и поддршка за специфични групи како што се здравствените работници на првата линија, спроведување долгорочни мерки за ублажување на влијанието на економската рецесија врз менталното здравје и справување со стигмата во пост-пандемскиот период се најважни за решавање на проблемот.¹³

1.1. Влијание на КОВИД-19 пандемијата на ментално здравје кај општа популација

За време на пандемијата со КОВИД-19, менталното здравје, кое често се занемарува во споредба со останатите здравствени проблеми, не доби големо внимание. (не беше толку истакнат здравствен проблем споредено со останатите здравствени проблеми)¹⁴

Луѓето доживуваа емоционални пореметувања, раздразливост, несоница, депресија и симптоми на посттрауматски стрес веднаш по периодот на карантин. Долгорочното влијание на пандемијата на менталното здравје е значајно и со широк опсег, вклучувајќи анксиозност, лутина, депресија, посттрауматски симптоми на стрес, злоупотреба на алкохол и други промени во однесувањето.¹⁵

Во студија спроведена од Вујичиќ и сор. на примерок од општата популација во Р. Србија со цел испитување на степенот на интензитет на депресија, анксиозност и стрес, како заклучок, авторите наведоа дека за време на карантинот и затворањето, стресот, анксиозноста и депресијата (мерени со скалата на депресија, анксиозност и стрес - DASS-21), биле покачени, а пројавеното чувство на беспомошност било најтесно

9 Bil JS, Buława B, Świerżawski J. Mental Health and the City in the Post-COVID-19 Era. *Sustainability*. 2021; 13(14):7533.

10 Wang, C.; Pan, R.; Wan, X.; Tan, Y.; Xu, L.; Ho, C.S.; Ho, R.C. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2020, 17, 1729. Yao, H.; Chen, J.; Xu, Y. Patients with mental health disorders in the COVID-19 epidemic. *Lancet* 2020, 7, e21. Loiwal, M. 20% increase in patients with mental illness since coronavirus outbreak: Survey. *India Today*. 2020.

11 Ransing R, Adiukwu F, Pereira-Sanchez V, et al.. Mental health interventions during the COVID-19 pandemic: a conceptual framework by early career psychiatrists. *Asian J Psychiatr* 2020;51:102085. Ren F-F, Guo R-J, Department of Neurology, Dongfang Hospital, Beijing University of Chinese Medicine, Beijing, China . Public mental health in POST-COVID-19 era. *Psychiatr Danub* 2020;32:251–5. 10.24869.

12 Tandon R. Covid-19 and mental health: preserving humanity, maintaining sanity, and promoting health. *Asian J. Psychiatr.* 2020;50.

13 Kathirvel N. Post COVID-19 pandemic mental health challenges. *Asian J Psychiatr.* 2020 Oct;53:102430. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102430. Epub 2020 Sep 22. PMID: 33264840; PMCID: PMC7507979.

14 Proto, E.; Quintana-Domeque, C. COVID-19 and mental health deterioration by ethnicity and gender in the UK. *PLoS ONE* 2021. Correa, H.; Malloy-Diniz, L.F.; da Silva, A.G. Why psychiatric treatment must not be neglected during the COVID-19 pandemic. *Braz. J. Psychiatry* 2020, 42, 449. Kola, L.; Kohrt, B.A.; Hanlon, C.; Naslund, J.A.; Sikander, S.; Balaji, M.; Benjet, C.; Cheung, E.Y.L.; Eaton, J.; Gonsalves, P.; et al. COVID-19 mental health impact and responses in low-income and middle-income countries: Reimagining global mental health. *Lancet Psychiatry* 2021, 8, 535–550.

15 Kathirvel N. Post COVID-19 pandemic mental health challenges. *Asian J Psychiatr.* 2020 Oct;53:102430. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102430. Epub 2020 Sep 22. PMID: 33264840; PMCID: PMC7507979.

поврзано со гореспоменатиот проблем. Дополнително, доброто здравје и повисокиот социоекономски статус биле поврзани со помал интензитет на симптоми на анксиозност, депресија и стрес.¹⁶

Неврокогнитивното оштетување, вклучително и нарушено внимание, концентрација, меморија и брзина на ментална обработка до една година е откриено кај повеќето пациенти со тежок акутен респираторен синдром (severe acute respiratory distress syndrome). Значително намалување на квалитетот на животот е откриено кај пациенти со тежок акутен респираторен синдром и продолжена механичка вентилација по излегувањето од единицата за интензивна нега во споредба со приемот од други причини.¹⁷

Истражувањата покажаа дека во Обединетото Кралство, приближно 33% од луѓето пријавиле дека доживеале високи нивоа на анксиозност на почетокот на пандемијата, додека во Италија се идентификувани симптоми на посттрауматски стрес (37%), стрес (21%), тешка анксиозност (20%), депресивни симптоми (17%) и несоница (7%) кај испитаниците.¹⁸

Според одредени истражувања, постарите лица вообичаено се склони кон проблеми со менталното здравје, во Кина приближно 23% од постарата популација (> 55 години) имаат веќе постоечка депресија. Факторите како што се физичкото растојание и стравот од смрт од КОВИД-19, веројатно ќе резултираат со стрес и влошување на менталното здравје на постарите лица.¹⁹

Спротивно на тоа, неодамнешното истражување посветено на менталното здравје спроведено во САД и Канада откри дека постари лица (65 години и повеќе) доживеале помалку проблеми/нарушувања на менталното здравје во споредба со другите популациони групи. Причините за тоа не беа јасни.²⁰

Слично на оваа студија, во истражување направено со цел да се испита менталното здравје кај општата популација во Јапонија за време на пандемијата со КОВИД-19 е регистрирано значително полошо менталното здравје на младите и средовечните лица споредено со она на постарите лица.²¹

Кај жените, по прележаната КОВИД-19 болест, е забележано поголемо влијание на менталното здравје отколку кај мажите, и тоа со 2,2 до 2,5 пати поголеми шанси за развој на психијатриски морбидитет.²² Високото ниво на психолошки нарушувања кај жените може да се објасни со фактот што тие се поранливи кога станува збор за трауматски настани, но и како резултат на повеќекратните улоги што ги имаат во општествениот живот.²³

16 Vujčić I, Safiye T, Milikić B, Popović E, Dubljanin D, Dubljanin E, et al. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Epidemic and Mental Health Status in the General Adult Population of Serbia: A Cross-Sectional Study. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(4):1957

17 Kathirvel N. Post COVID-19 pandemic mental health challenges. *Asian J Psychiatr*. 2020 Oct;53:102430..

18 Semo B, Frissa S. M. The Mental Health Impact of the COVID-19 Pandemic: Implications for Sub-Saharan Africa, *Psychology Research and Behavior Management*, 2020; 13:, 713-720.

19 Yang Y, Li W, Zhang Q, Zhang L, Cheung T, Xiang YT. Mental health services for older adults in China during the COVID-19 outbreak. *Lancet Psychiatry*. 2020;7(4):e19.

20 BioSpace. New Study by Teladoc Health Reveals COVID-19 Pandemic's Widespread Negative Impact on Mental Health. May 06, 2020.

21 Ueda M, Stickley A, Sueki H, Matsubayashi T. Mental health status of the general population in Japan during the COVID-19 pandemic. *Psychiatry Clin Neurosci*. 2020 Sep;74(9):505-506. doi: 10.1111/pcn.13105. Epub 2020 Jul 19. PMID: 32609413; PMCID: PMC7361838.

22 S.J. Halpin, C. McIvor, G. Whyatt, A. Adams, O. Harvey, L. McLean, et al. Postdischarge symptoms and rehabilitation needs in survivors of COVID-19 infection: a cross-sectional evaluation. *J. Med. Virol.*, 93. 2021: 1013-1022. K.-Y. Chen, T. Li, F. Gong, J.-S. Zhang, X.-K. Li Predictors of health-related quality of life and influencing factors for COVID-19 patients, a follow-up at one month. *Front. Psychiatry.*, 2020; 11: 668. R. Mendez, V. Balanza-Martinez, S.C. Luperdi, I. Estrada, A. Latorre, P. Gonzalez-Jimenez, et al. Short-term neuropsychiatric outcomes and quality of Life in COVID-19 survivors medRxiv. 2020.

23 Qiu J, Shen B, Zhao M, Wang Z, Xie B, Xu Y. A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations [published correction appears in *Gen Psychiatr*. 2020 Apr 27;33(2):e100213corr1]. *Gen Psychiatry*. 2020;33(2):e100213. Breslau N, Kessler RC, Chilcoat HD, Schultz LR, Davis GC, Andreski P. Trauma and posttraumatic

Уште еден истакнат проблем поврзан со пост-ковид менталното здравје, беше проблемот со спиењето, особено несоницата, која беше забележана и во акутната и во хроничната фаза на болеста, што понатаму може да резулира со нарушување на емоционалната регулација, појава на раздрзливост и намалена концентрација.²⁴ Во други студии проблемите со спиењето се регистрирани како главна компликација кај пост-ковид пациентите.²⁵

Пандемијата и нејзините последици врз менталното здравје на различни популации покажаа огромни диспропорции како во можностите за обезбедување нега, така и во зголемената загриженост за пристапност до истата.²⁶ Зголемената инциденца на ментални нарушувања и ограничената достапност на услуги за ментално здравје за време на пандемијата укажуваат на можноста проблемите со менталното здравје на населението да продолжат со растечки тренд и во постпандемскиот период.²⁷

1.2. Влијание на КОВИД-19 на ментално здравје кај здравствените работници

Здравствените работници (лекарите, медицинските сестри и другиот здравствен персонал), во услови на пандемија со КОВИД-19 се соочија со низа различни предизвици и проблеми кои претходно не постојеа - непозната болест, нова организација на услуги, грижа за себе, пациентите и семејството, интензивна работа и преоптоварување. Медицинските работници кои работеа во специјалните болници за Ковид, покажаа интензивен замор, исцрпеност, вознемиреност, со поплаки за лош сон и грижа што постојано ги прогонува.²⁸ Што се однесува до појавата на психолошки симптоми како што се анксиозност, депресија, несоница кај лекарите, медицинските сестри и другиот медицински персонал, за време на пандемијата КОВИД-19 застапени и до 60%, веројатно ќе траат подолг временски период.²⁹ Во контекст на ова, студија спроведена во Кина покажува дека преваленцата на депресија кај здравствените работници била 51%, анксиозност 45%, несоница 36% и симптоми на посттрауматски стрес 74%.⁴ Конкретно во Вухан, факторите кои придонеле за нарушувањата на менталното здравје кај здравствените работници, вклучуваат зголемен обем на работа, недостаток на сон, страв и дискриминација.³⁰ Во студија спроведена од Стојанов и сор. која ја иследува анксиозноста и депресијата кај здравствените работници, како и квалитетот на животот и сонот, како заклучок е наведено дека несоницата претставува проблем за здравствените работници, а истата е поврзана со симптоми на анксиозност и депресија, поради што е неопходна психолошка поддршка за некои испитаници.³¹ Студија спроведена во

stress disorder in the community: the 1996 detroit area survey of trauma. *Arch Gen Psychiatry*. 1998;55(7):626–632. Breslau N. The epidemiology of posttraumatic stress disorder: what is the extent of the problem? *J Clin Psychiatry*. 2001;62(Suppl 17):16–22.

- 24 E. Garrigues, P. Janvier, Y. Kherabi, A. Le Bot, A. Hamon, H. Gouze, *et al.* Post-discharge persistent symptoms and health-related quality of life after hospitalization for COVID-19. *J. Inf. Secur.*, 81 (2020), pp. e4-e6 Q. Xiong, M. Xu, J. Li, Y. Liu, J. Zhang, Y. Xu, *et al.* Clinical sequelae of COVID-19 survivors in Wuhan, China: a single-Centre longitudinal study *Clin. Microbiol. Infect.* 2021; 27: 89-95. F. Hao, W. Tam, X. Hu, W. Tan, L. Jiang, X. Jiang, *et al.* A quantitative and qualitative study on the neuropsychiatric sequelae of acutely ill COVID-19 inpatients in isolation facilities. *J. Transl. Psychiatry.*, 2020; 10 (1) 1-14.
- 25 K.-Y. Chen, T. Li, F. Gong, J.-S. Zhang, X.-K. Li. Predictors of health-related quality of life and influencing factors for COVID-19 patients, a follow-up at one month. *Front. Psychiatry*. 2020; 11; 668. C. Wu, X. Hu, J. Song, D. Yang, J. Xu, K. Cheng, *et al.* Mental health status and related influencing factors of COVID-19 survivors in Wuhan, China *Clin. Trans. Med.* 2020; 10.
- 26 Bil JS, Buława B, Świerżawski J. Mental Health and the City in the Post-COVID-19 Era. *Sustainability*. 2021; 13(14):7533.
- 27 Antičević V. Učinci pandemija na mentalno zdravlje. *Društvena istraživanja*, 2021;30 (2), 423-443.
- 28 Latas M, Pantović-Stefanović M, Đukić B. COVID-19: Current state of mental health with a reference to health workers. *Serbian Journal of the Medical Chamber*. 2021;2(4):386-91.
- 29 Que J., Shi L., Deng J., Liu J., Zhang L., Wu S., Gong Y., Huang W., Yuan K., Yan W., Sun Y., Ran M., Bao Y., Lu L. Psychological Impact of the COVID-19 pandemic on healthcare workers: a cross sectional study in China. *Gen Psychiatr*. 2020;33(3).
- 30 Chen Q, Liang M, Li Y, *et al.* Mental health care for medical staff in China during the COVID-19 outbreak [published correction appears in *Lancet Psychiatry*. 2020 May;7(5):e27]. *Lancet Psychiatry*. 2020;7(4):e15–e16.
- 31 Latas M, Pantović-Stefanović M, Đukić B. COVID-19: Current state of mental health with a reference to health workers. *Serbian Journal*

Сингапур и Индија покажа силна поврзаност помеѓу појавата на главоболка, болки во грлото, летаргија итн., и проблеми/нарушувања на менталното здравје кај здравствените работници.³²

Покрај тоа, стигмата поврзана со здравствените работници резултираше со вознемирување, стереотипизирање, дискриминација, социјална изолација и во некои случаи физичко насилство, а стигматизира ните поединци може да доживеат емоционални нарушувања, анксиозност и депресија.³³

1.3. Влијание на КОВИД-19 врз ментално здравје кај специфични групи население

Младите (на возраст од 18-30 години) претставуваат особено ранлива група, која бара посебно внимание. Во национално истражување за психолошки нарушувања кај направено кај кинеската популација за време на пандемијата КОВИД-19 е забележано дека младите на возраст од 18-30 години имале највисок индекс на перитрауматски дистрес предизвикан од КОВИД-19 (COVID-19 peritraumatic distress index - CPD), што веројатно се должи на информациите коишто ги добивале од социјалните мрежи.³⁴

Слично на Кина, високи нивоа на стрес биле забележани и кај адолесцентите и младите во САД, Канада и Белгија.³⁵ Овие групи биле изложени на најголем ризик од депресија и самоубивствени идеи.³⁶

Истражувањето на автори од Ниш спроведено на примерок од студентска популација укажува на зголемен интензитет на стрес поврзан со специфични варијабли, како што се женскиот пол и “избегнувањето” како механизам за „справување“.³⁷ Резултатите од слична студија направена кај студенти од Индија³⁸ покажуваат голема распространетост на анксиозност и депресија, при што е регистрирано дека студентите од женски пол се повеќе погодени споредено со студентите од машки пол што соодветствува на наодите од претходната студија. Во истражувањето спроведено кај студенти на колеџ во САД, е утврдено дека студентите коишто биле поблиску до дипломирање се соочиле со зголемување на анксиозноста (60,8%), чувството на осаменост (54,1%) и депресија (59,8%), а исто така забележани се и нарушувања на спиењето што е поврзано со симптоми на анксиозност и депресија. Во контекст на претходните наоди, студија спроведена во Кина објави дека околу 40% студенти од женски пол страдаат од депресија и ги наведе учењето на далечина, загриженоста за пандемијата, намалувањето на физичките вежби и спиењето, како независни фактори кои го предизвикуваат зголемувањето на депресијата.³⁹

of the Medical Chamber. 2021;2(4):386-91.

- 32 Chew NWS, Lee GKH, Tan BYQ, et al. A multinational, multicentre study on the psychological outcomes and associated physical symptoms amongst healthcare workers during COVID-19 outbreak [published online ahead of print, 2020 Apr 21]. *Brain Behav Immunol.* 2020.
- 33 Kathirvel N. Post COVID-19 pandemic mental health challenges. *Asian J Psychiatr.* 2020 Oct;53:102430. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102430. Epub 2020 Sep 22. PMID: 33264840; PMCID: PMC7507979.
- 34 Qiu J, Shen B, Zhao M, Wang Z, Xie B, Xu Y. A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations [published correction appears in *Gen Psychiatr.* 2020 Apr 27;33(2):e100213corr1]. *Gen Psychiatry.* 2020;33(2):e100213.
- 35 Qiu J, Shen B, Zhao M, Wang Z, Xie B, Xu Y. A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations [published correction appears in *Gen Psychiatr.* 2020 Apr 27;33(2):e100213corr1]. *Gen Psychiatry.* 2020;33(2):e100213. BioSpace. New Study by Teladoc Health Reveals COVID-19 Pandemic’s Widespread Negative Impact on Mental Health. May 06, 2020.
- 36 Semo B, Frissa S. M. The Mental Health Impact of the COVID-19 Pandemic: Implications for Sub-Saharan Africa, *Psychology Research and Behavior Management*, 2020; 13:, 713-720.
- 37 Stašević-Karličić I, Đorđević V, Stašević M, Subotić T, Filipović Z, Ignjatović-Ristić D, et al. Perspectives on mental health services during the COVID-19 epidemic in Serbia. *Srpski arhiv za celokupno lekarstvo* 2020;(148):379-8
- 38 Verma K. The mental health impact of the COVID-19 epidemic on college students in India. *Asian J Psychiatr.* 2020;53.
- 39 Sheridan Rains L, Johnson S, Barnett P, et al. Early impacts of the COVID-19 pandemic on mental health care and on people with mental

Меѓу специфичните групи, исто така, посебно внимание за време на пандемијата КОВИД-19 заслужуваат пациентите кои страдаат од психички нарушувања, при што пандемијата предизвика влошување на веќе постоечките состојби на нарушено ментално здравје кај многу поединци без пристап до соодветните услуги.⁴⁰ Тековна болест (вклучувајќи психијатриски нарушувања и злоупотреба на супстанции и постоечката медицинска историја) беа поврзани со зголемен ризик од депресија и/или анксиозност.⁴¹ Во контекст на тоа, е и истражувањето спроведено во Р. Србија, кај пациенти со веќе дијагностицирани психички растројства (претежно од групата на анксиозни и депресивни растројства), при што е регистрирано дека најголемиот дел од нив (речиси три четвртини) покажале знаци на зголемена анксиозност, која е последица на различни аспекти поврзани со пандемијата (мерена со Скалата за проценка на генерализирано анксиозно нарушување - GAD-7).⁴² Психијатриските пациенти имаат повисоки стапки на депресија, анксиозност и стрес, како и интензивни самоубиствени идеи.⁴³ Дополнително, нарушувањето на континуираната грижа, за пациентите со веќе постоечки тешки состојби на менталното здравје, како што е шизофренија и/или биполарно растројство, има потенцијал да предизвика влошување на менталното и физичкото здравје, бидејќи пациентите се многу зависни од редовни клинички контакти за поддршка.⁴⁴

2. ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на истражувањето е да се согледа дали и колку пандемијата од КОВИД-19 имаше влијание врз здравјето на луѓето на возраст од 20 и повеќе години кои се резиденти на Република Северна Македонија, со посебен фокус на менталното здравје.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДИ

Истражувањето претставува дескриптивно-аналитичка студија на пресек при што добиените резултати од актуелното истражување се дополнети со податоци за влијанието на пандемијата со КОВИД-19 врз здравјето на населението на глобално ниво преку консултирање на обемна домашна и странска литература.

Анкетирањето беше спроведено во периодот од септември до октомври 2023 година со употреба на он-лајн прашалник. Прашалникот го пополнија вкупно 353 испитаници коишто беа информирани за целите на истражувањето, а нивното учество беше анонимно и доброволно. Прашалникот се состоеше од два дела: општи податоци и податоци за здравствената состојба на испитаниците. Со првиот дел од прашалникот (општи податоци),

health conditions: framework synthesis of international experiences and responses. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 2020;1–12.

- 40 Sheridan Rains L, Johnson S, Barnett P, et al. Early impacts of the COVID-19 pandemic on mental health care and on people with mental health conditions: framework synthesis of international experiences and responses. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 2020;1–12. Shanbehzadeh S, Tavahomi M, Zanjari N, Ebrahimi-Takamjani I, Amiri-Arimi S. Physical and mental health complications post-COVID-19: Scoping review. *J Psychosom Res.* 2021 Aug;147:110525. doi: 10.1016/j.jpsychores.2021.110525. Epub 2021 May 20. M.G. Mazza, R. De Lorenzo, C. Conte, S. Poletti, B. Vai, I. Bolletini, et al. Anxiety and depression in COVID-19 survivors: role of inflammatory and clinical predictors *Brain Behav. Immun.* 2020 (89): 594-600. R. De Lorenzo, C. Conte, C. Lanzani, F. Benedetti, L. Roveri, M.G. Mazza, et al. Residual clinical damage after COVID-19: a retrospective and prospective observational cohort study. *PLoS One*, 2020 (15).
- 41 Vindegaard N, Benros ME. COVID-19 pandemic and mental health consequences: Systematic review of the current evidence. *Brain Behav Immun.* 2020 Oct; 89:531-542.
- 42 Latas M, Pantović-Stefanović M, Đukić B. COVID-19: Current state of mental health with a reference to health workers. *Serbian Journal of the Medical Chamber.* 2021;2(4):386-91.
- 43 Hao F, Tan W, Jiang L, et al. Do psychiatric patients experience more psychiatric symptoms during COVID-19 pandemic and lockdown? A case-control study with service and research implications for immunopsychiatry. *Brain Behav Immunol.* 2020;87:100–106.
- 44 World Health Organization. Meeting report on excess mortality in person with severe mental disorder; 18–20 November 2015. WHO, Geneva; 2016.

составен од 8 прашања, беа добиени следните информации за испитаниците: пол, возраст, брачна состојба, ниво на образование, работна позиција, работен статус, месечен приход на домаќинство, како и моменталната финансиска состојба на домаќинството споредено со онаа пред пандемијата. Вториот дел од прашалникот (податоци за здравствената состојба) содржеше 4 прашања. Првите две прашања се однесуваа на тоа дали физичкото и/или психичкото здравје на испитаниците е влошено како последица на пандемијата со КОВИД-19 и доколку е влошено кои здравствени проблеми/тегоби ги поврзуваат со пандемијата. Во третото прашање всушност беше употребена Скалата за проценка на генерализирано анксиозно растројство (GAD-7) за мерење на симптомите на анксиозност при што од учесниците беше побарано да изберат една од следниве изјави во врска со тоа колку често им пречел секој од седумте симптоми во последните две недели: „не, воопшто“, „неколку дена“, „повеќе од половина од деновите“ и „речиси секој ден“. Секоја од изјавите беше бодувана од 0-3 бода соодветно, а потоа бодовите беа собрани. Вкупниот резултат (збир) за седумте изјави се движеше од 0 до 21 (0-4: минимална анксиозност 5-9: блага анксиозност 10-14: умерена анксиозност и 15-21: тешка анксиозност). Последното прашање беше поврзано со симптомите/ проблемите наведени во претходното прашање, односно колку истите им го отежнуваат извршувањето на работата, грижата за домашните обврски или согласувањето со други луѓе, при што одговорите се движеа од 1-„воопшто не отежнуваат“ до 4 -„исклучително отежнуваат“.

Анкетниот прашалник беше подготвен на македонски и на албански јазик при што за он-лајн анкетата се користеше платформата Google Forms. Беше спроведена математичка и логичка контрола на добиените податоци, а анализата беше направена врз основа на нивна статистичка обработка со визуелизација преку табеларни и графички прикази.

4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

4.1. Општи карактеристики на примерокот

Вкупниот број на испитаници кои учествуваа во актуелната студија изнесува 353. Во табела бр. 1, е прикажана распределбата на испитаниците по пол.

Табела бр.1 Приказ на испитаници по пол

пол	Мажи		Жени		Вкупно
	Број	%	Број	%	
	96	27.20	257	72.80	353

Најголем дел од испитаниците се жени и тоа 257, што изнесува 72.8% од вкупниот број испитаници. Бројот на мажи изнесува 96, односно 27.2% од вкупниот број на испитаници.

Во табела бр. 2, е прикажана распределбата на испитаниците по возраст.

Табела бр. 2 Приказ на испитаници по возраст

Возраст	Мажи		Жени		Вкупно	
	Број	%	Број	%	Број	%
20 - 30	30	31.25	64	24.90	94	26.63
31 - 40	21	21.88	64	24.90	85	24.08
41 - 50	22	22.92	64	24.90	86	24.36
51 - 60	15	15.63	50	19.46	65	18.41
61 - 70	8	8.33	13	5.06	21	5.95

70 и повеќе	0	0.00	2	0.78	2	0.57
	96	27.20	257	72.80	353	

Најголем процент од испитаниците се на возраст од 20-30, односно 26.63% од вкупниот број испитаници, а слична е и процентуалната застапеност на возрастните групи од 31-40 со 24.08% и 41-50 со 24.36%, додека најмал процент од испитаниците се на возраст од 70 и повеќе години т.е. 0.57%.

Во табела бр. 3, е прикажана распределбата на испитаниците според брачна состојба.

Табела 3. Приказ на испитаници според брачна состојба

Брачна состојба	Вкупно	%
во брак	232	65.72
не сум во брак	99	28.05
разведен/а	15	4.25
вдовец/ица	7	1.98
	353	

Во поглед на брачната состојба, најголем дел од испитаниците се во брак - 232 испитаници, односно 65.7% од вкупниот број на испитаници.

Во табела бр. 4, е прикажана распределбата на испитаниците според нивото на образование.

Табела 4. Приказ на испитаници според ниво на образование

Образование	Вкупно	%
основно образование	6	1.70
средно образование	36	10.20
вишо/високо стручно образование	29	8.22
високо образование	282	79.89
	353	

Резултатите од табелата покажуваат најголема процентуална застапеност на испитаниците со високо образование – 79.89% и најмала процентуална застапеност на испитаниците со основно образование – 1.70% во вкупниот примерок.

Во табела бр. 5, е прикажана распределбата на испитаниците според работната позиција.

Табела 5. Приказ на испитаници според работна позиција

Работна позиција	Вкупно	%
раководител/ка	90	25.50
високостручен/а	147	41.64
административен/а	41	11.61
техничко - оперативен/а	26	7.37
невработен/а	24	6.80
студент/ка	5	1.42
пензионер/ка	5	1.42
друго	15	4.25
	353	

Во поглед на работната позиција, најголем број од испитаниците – 147 се високостручни, а најмал број се студенти – 5 и пензионери -5.

Во табела бр. 6, е прикажана распределбата на испитаниците според работниот статус.

Табела. 6 Приказ на испитаници според работен статус

Работен статус	Вкупно	%
вработен/а со договор на неопределено време	231	65.44
вработен/а со договор за определено време	39	11.05
самовработен/а	36	10.20
моментално не работам, но сум во работна сила	31	8.78
не сум во работна сила	16	4.53
	353	

Добиените податоци покажуваат дека најголем процент од испитаниците – 65.44% се вработени со договор на неопределено време, а најмал процент од испитаниците не се во работна сила – 4.53%.

Во табела бр. 7, е прикажана распределбата на испитаниците според месечниот приход на домаќинството.

Табела 7. Приказ на испитаници според месечен приход на домаќинство

Месечниот приход на домаќинството во 2022 година	Вкупно	%
до 20.000 ден	9	2.55
20.000 - 32.000 ден	45	12.75
над 32.000 ден	246	69.69
нема информации	53	15.01
	353	

Во однос на месечниот приход во 2022 година, резултатите покажуваат дека најголем дел од испитаниците се со месечен приход над 32.000 денари (69.69%), а најмал дел од нив се со месечен приход до 20.000 ден (2.55%).

4.2. Здравствена состојба на испитаниците

Во табела бр. 8, е прикажана распределбата на одговорите на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“.

Табела 8.

Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?		
Одговори	Вкупно	%
да	218	61.76
не	135	38.24
	353	100.00

Најголем дел од испитаниците дале позитивен одговор на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, односно 61.76% од вкупниот број на испитаници одговориле „да“ на ова прашање, додека 38.24% дале негативен одговор на прашањето (табела 8).

Во табела бр. 9, е прикажана распределбата на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според возраста на испитаниците.

Табела 9.

Влошено физичко и/или психичко здравје како последица на пандемијата со КОВИД-19 според возраст				
Возраст	вкупно	да	% во сопствената возраст	% во однос на вкупно со “да”
20 - 30	94	50	53.19	22.94
31 - 40	85	56	65.88	25.69
41 - 50	86	59	68.60	27.06
51 - 60	65	40	61.54	18.35
61 - 70	21	11	52.38	5.05
70 и повеќе	2	2	100.00	0.92
	353	218		100.00

Добиените резултати во однос на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според нивната возраст, покажуваат дека најголем процент од испитаниците кои одговориле позитивно на ова прашање се на возраст од 41-50 години што претставува 68.6% од вкупниот број одговори „да“ на испитаници во оваа возрасна група, односно 27.06% од вкупниот број одговори „да“ на испитаниците. Слична е и процентуалната застапеност на одговорите „да“ на испитаниците од возрасните групи 20-30 (22.94%) и 31-40 (25.69%) во вкупниот број на одговори „да“ на испитаниците (табела 9).

Во табела бр. 10, е прикажана распределбата на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според брачната состојба на испитаниците.

Табела 10.

Влошено физичко и/или психичко здравје како последица на пандемијата со КОВИД-19 според брачна состојба				
Брачна состојба	вкупно	да	% во сопствена-та возраст	% во однос на вкупно со “да”
во брак	232	150	64.66	68.81
не сум во брак	99	53	53.54	24.31
разведен/а	15	10	66.67	4.59
вдовец/ица	7	5	71.43	2.29
	353	218		100.00

Од вкупниот број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, најголем процент биле во брак (68.81%) (табела 10).

Во табела бр. 11, е прикажана распределбата на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според образованието на испитаниците.

Табела 11.

Влошено физичко и/или психичко здравје како последица на пандемијата со КОВИД-19 според образование				
Образование	вкупно	да	% во сопствената група	% во однос на вкупно со “да”
основно образование	6	6	100.00	2.75
средно образование	36	19	52.78	8.72
вишо/високо стручно образование	29	13	44.83	5.96
високо образование	282	180	63.83	82.57
	353	218		100.00

Од вкупниот број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, најголем процент биле со високо образование (82.57%). Гледано во однос на сопствената група (високо образование), 63.83% од испитаниците одговориле позитивно на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“.

Во табела бр. 12, е прикажана распределбата на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според работната позиција на испитаниците.

Табела 12.

Влошено физичко и/или психичко здравје како последица на пандемијата со КОВИД-19 според работна позиција				
Работена позиција	вкупно	да	% во сопствената група	% во однос на вкупно со “да”
раководител/ка	90	57	63.33	26.15
високостручен/а	147	87	59.18	39.91
административен/а	41	23	56.10	10.55
техничко - оперативен/а	26	15	57.69	6.88
невработен/а	24	20	83.33	9.17
студент/ка	5	4	80.00	1.83
пензионер/ка	5	3	60.00	1.38
друго	15	9	60.00	4.13
	353	218		100.00

Резултатите покажуваат дека од вкупниот број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ во однос на работната позиција, најголем процент биле високостручни (39.91%). Во однос на сопствената група, на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со

КОВИД-19?“ позитивно одговориле приближно две третини од испитаниците на работна позиција раководител/ка, повеќе од половина од испитаниците на работна позиција висококлучен/а и приближно една половина од испитаниците на административен/а техничко - оперативен/а работна позиција.

Во табела бр. 13, е прикажана распределбата на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според работниот статус на испитаниците.

Табела 13.

Влошено физичко и/или психичко здравје како последица на пандемијата со КОВИД-19 според работен статус				
Работен статус	вкупно	да	% во сопствена-та група	% во однос на вкупно со “да”
вработен/а со договор на неопределено време	231	138	59.74	63.31
вработен/а со договор за определено време	39	22	56.41	10.09
самовработен/а	36	22	61.11	10.09
моментално не работам, но сум во работна сила	31	23	74.19	10.55
не сум во работна сила	16	13	81.25	5.96
	353	218		100.00

Од вкупниот број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, во поглед на работниот статус, најголем процент биле вработени со договор на неопределено време (63.3%).

Во табела бр. 14, е прикажана распределбата на вкупните одговори „да“ на испитаниците на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ според месечниот приход на домаќинството на испитаниците.

Табела 14.

Влошено физичко и/или психичко здравје како последица на пандемијата со КОВИД-19 според приход на домаќинството				
Приходи на домаќинство	вкупно	да	% во сопствена-та група	% во однос на вкупно со “да”
до 20.000 ден	9	7	77.78	3.21
20.000 - 32.000 ден	45	29	64.44	13.31
над 32.000 ден	246	145	58.94	66.51
нема информации	53	37	69.81	16.97
	353	218		100.00

Според месечниот приход на домаќинството, процентуално најзастапени се испитаниците со месечен приход на домаќинството во 2022 година над 32.000 ден. (66.51%) во вкупниот

број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“. Во однос на сопствената група, на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ позитивно одговориле приближно две третини од испитаниците со месечен приход на домаќинството од 20.000-30.000 ден. и приближно 60% од испитаниците со месечен приход на домаќинството над 32.000 ден.

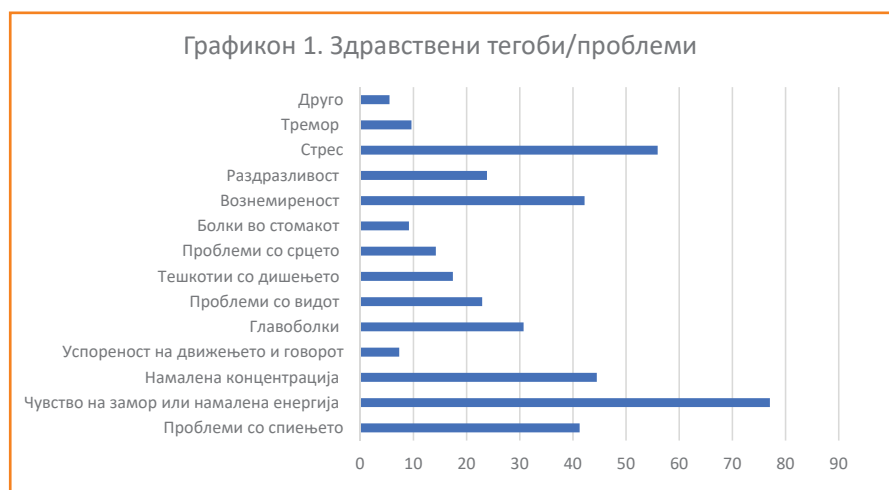
Во табела бр. 15, се прикажани одговорите на прашањето „Како би ја оцениле моменталната финансиска состојба на Вашето домаќинство во споредба со онаа пред пандемијата?“.

Табела 15.

Како би ја оцениле моменталната финансиска состојба на Вашето домаќинство во споредба со онаа пред пандемијата?	Многу полоша		Лоша		Непроменета		Добра		Многу подобра	
	број	%	број	%	Број	%	број	%	број	%
	58	16.43	67	18.98	144	40.79	55	15.58	29	8.22

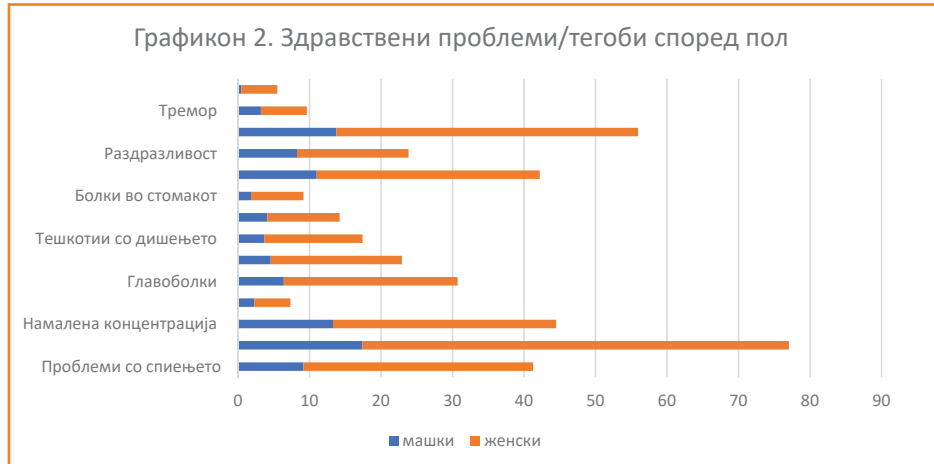
Резултатите од табелата покажуваат дека 40.79% на испитаници одговориле дека финансиската состојба на нивното домаќинство останала непроменета во однос на онаа пред пандемијата, но значајно е дека 125 испитаници или 35.41% одговориле дека финансиската состојба на нивното домаќинство после пандемијата се влошила.

Одговорите на испитаниците со „да“, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 1.



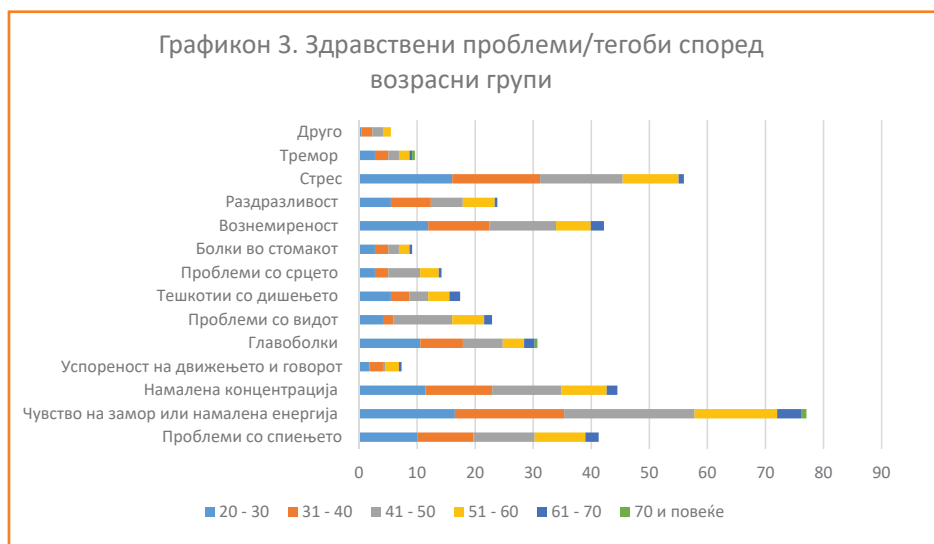
Вкупниот број на испитаници (218) коишто одговориле «да» на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, во најголем процент ги истакнуваат следниве здравствени тегоби/проблеми поврзани со КОВИД-19: *чувство на замор или намалена енергија (77.06%), стрес (55.96%), намалена концентрација (44.50%), вознемиреност (42.20%) и проблеми со спиењето (41.28%)*.

Одговорите на испитаниците со „да“ според пол, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 2.



Резултатите според полот на испитаниците, покажуваат дека од вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, најголем процент од жените се пожалиле на следните здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19: чувство на намалена енергија и замор (59.63%), стрес (42.20%), проблеми со спиењето (32.11%), намалена концентрација (31.20%) вознемиреност (31.19%) и главоболки (24.31%). Дополнително, во најголем процент мажите се соочиле со слични здравствени проблеми/тегоби како и жените: чувство на намалена енергија и замор (17.43%), стрес (13.76%), намалена концентрација (13.30%), вознемиреност (11.01%) и проблеми со спиењето (9.17%).

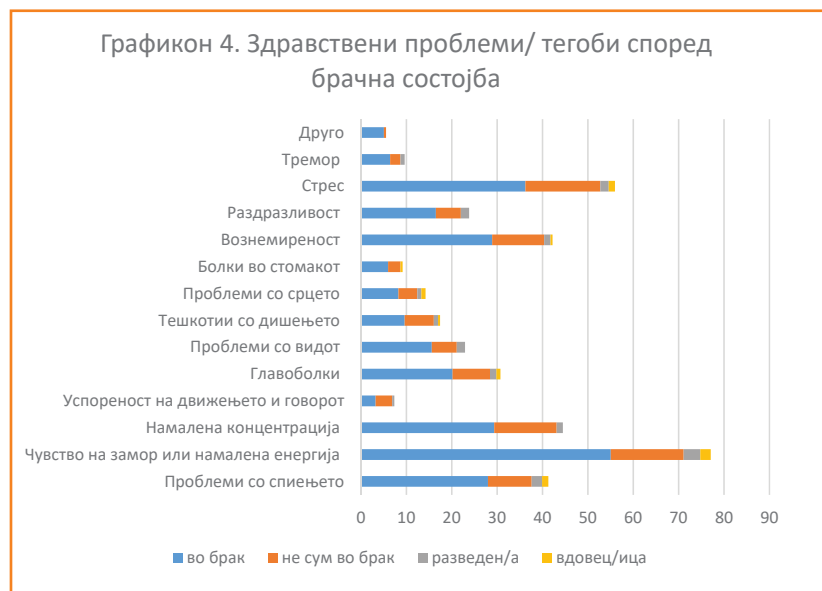
Одговорите на испитаниците со „да“ според возраст, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 3.



Добиените резултати за испитаниците поделени според возрасни групи, покажуваат дека кај секоја од возрасните групи во однос на вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, со најголема процентуална

застапеност се констатираани речиси истите здравствени тегоби/ проблеми поврзани со пандемијата КОВИД-19. Имено, кај најголем процент од испитаниците на возраст од 20-30 години во однос на вкупните одговори „да“ се истакнуваат следните здравствени тегоби/проблеми: чувство на замор или намалена енергија (16.51%), стрес (16.06%), вознемиреност (11.93%), намалена концентрација (11.47%), главоболки (10.55%) и проблеми со спиењето (10.09%). Кај испитаниците на возраст од 31-40 години во однос на вкупните одговори „да“, во најголем процент се регистрираат следните здравствени проблеми/тегоби: чувство на замор или намалена енергија (18.81%), стрес (15.14%), намалена концентрација (11.47%) и вознемиреност (10,55%). Кај најголем процент од испитаниците на возраст од 41-50 години во однос на вкупните одговори „да“ се констатираат овие здравствени проблеми/тегоби: чувство на замор или намалена енергија (22.48%), стрес (14.22%), намалена концентрација (11.93%), вознемиреност (11.47%) и проблеми со видот (10.09%). Кај најголем процент од испитаниците на возраст од 51-60 години во однос на вкупните одговори „да“ се истакнуваат следните здравствени проблеми/тегоби: чувство на замор или намалена енергија (14.22%), стрес (9.63%), вознемиреност (5.96%), проблеми со видот (5.5%) и раздразливост (5.5%). Кај испитаниците на возраст од 61-70 години во однос на вкупните одговори „да“, во најголем процент се регистрираат следните здравствени проблеми/тегоби: чувство на замор или намалена енергија (4.13%), проблеми со спиењето (2.29%) и вознемиреност (2.29%). Кај испитаниците од групата на возраст од 70 и повеќе години, во однос на вкупните одговори „да“, во најголем процент се констатираат овие здравствени проблеми/тегоби: чувство на замор или намалена енергија, главоболки и тремор.

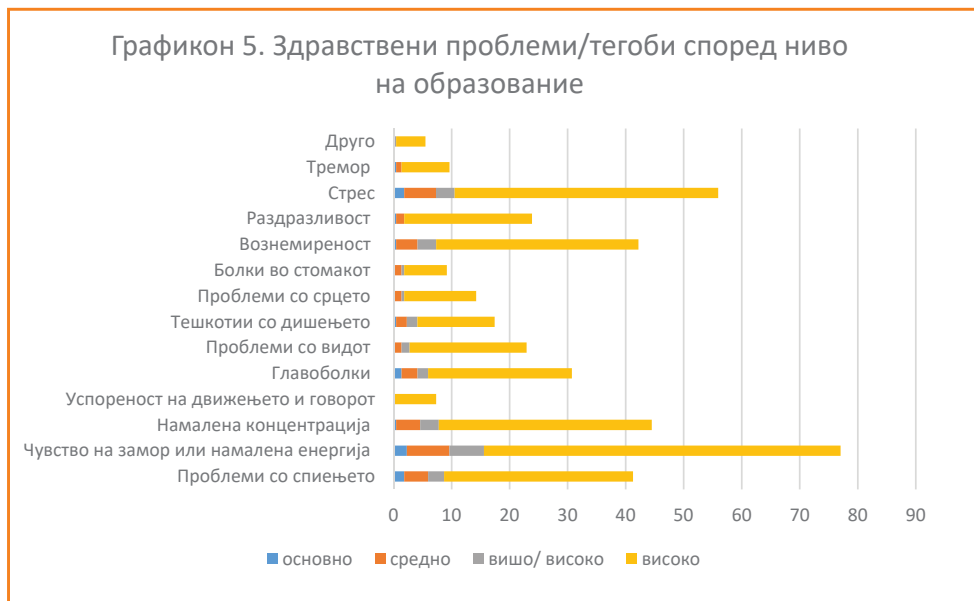
Одговорите на испитаниците со „да“ според брачна состојба, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 4.



Добиените резултати според брачната состојба на испитаниците, покажуваат дека од вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, кај најголем процент од испитаниците во брак се регистрираат овие здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19: чувство на замор или намалена енергија (55.05%), стрес (36.24%), проблеми со спиењето (27.98%), вознемиреност (28.90) и намалена концентрација (29.36%). Кај испитаниците коишто не се во брак, во

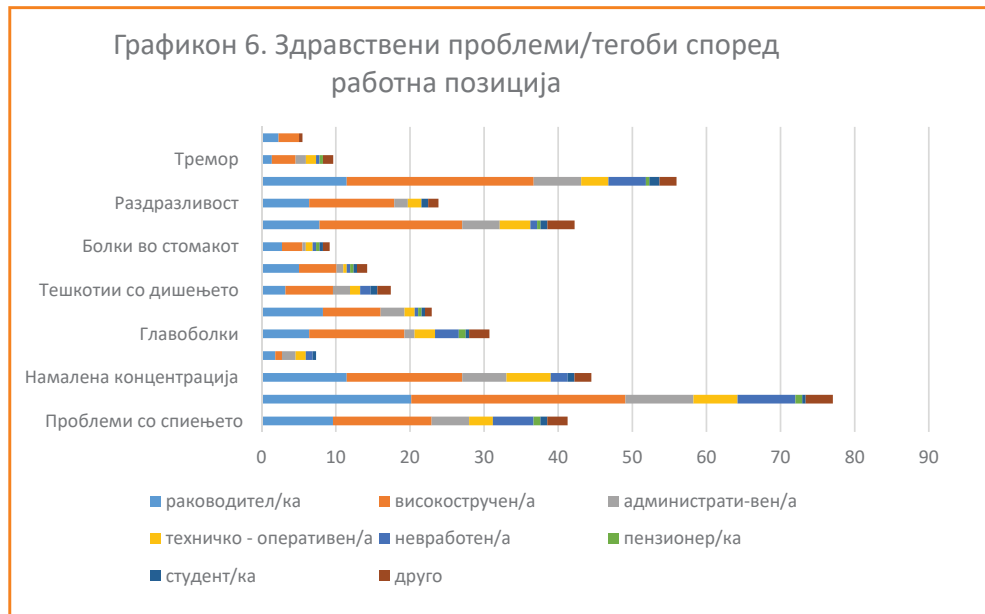
најголем процент се детектираат овие здравствени проблеми/тегоби: *стрес (16.51%), чувство на замор или намалена енергија (16.06%), намалена концентрација (13.76%) и вознемиреност (11.47%)*. Кај најголем процент од испитаниците коишто се во групата разведен/а е откриена појава на следниве здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (3.67%), проблеми со спиењето (2.29%) и проблеми со видот (1.83%)*. Кај испитаниците од групата *вдовец/ица* во најголем процент се регистрираат овие здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија, проблеми со спиењето и стрес*.

Одговорите на испитаниците со „да“ според ниво на образование, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 5.



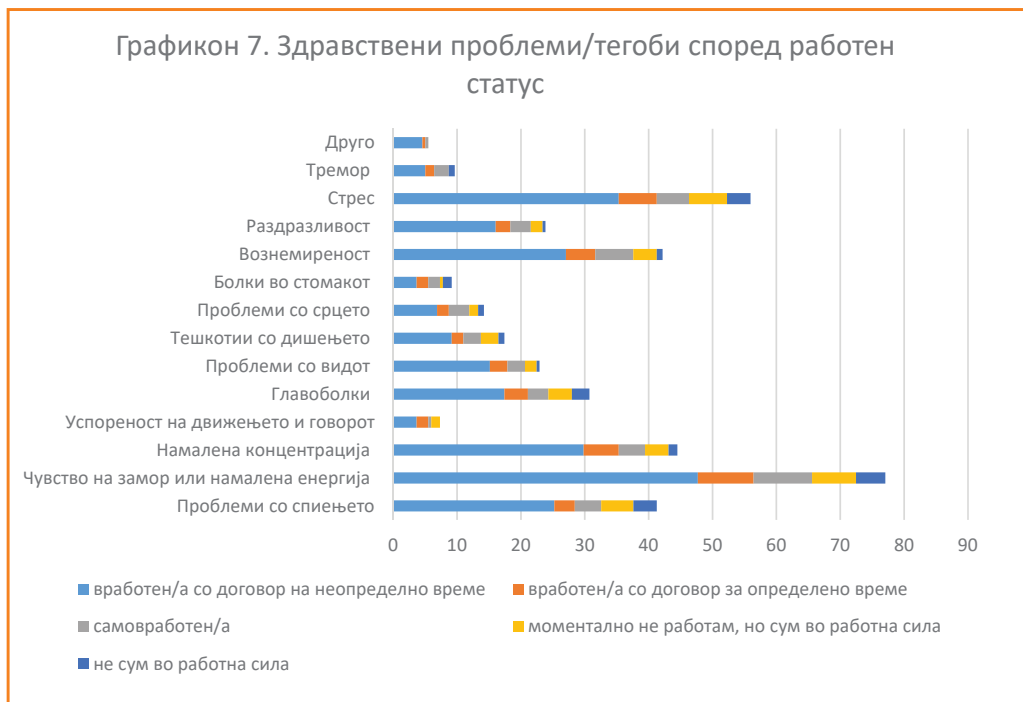
Во однос на нивото на образование на испитаниците, добиените резултати покажуваат дека од вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, кај најголем процент од испитаниците со *основно образование* се регистрираат овие здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19: *чувство на замор или намалена енергија (2.29%), проблеми со спиењето (1.83%) и главоболки (1.38%)*. Кај испитаниците со *средно образование*, во најголем процент е откриена појава на следниве здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (7.34%), стрес (5.5%) проблеми со спиењето (4.13%), намалена концентрација (4.13%), вознемиреност (3.67%) и главоболки (2.75%)*. Кај најголем процент од испитаниците со *вишо/високо образование* се истакнуваат овие здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (5.96%), намалена концентрација (3.21%), вознемиреност (3.21%), стрес (3.21%) и проблеми со спиењето (2.75%)*. Кај испитаниците со *високо образование* во најголем процент се регистрираат следните здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (61.47%), стрес (45.41%), намалена концентрација (36.7%), вознемиреност (34.86%) и проблеми со спиењето (32.57%)*.

Одговорите на испитаниците со „да“ според работна позиција, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 6.



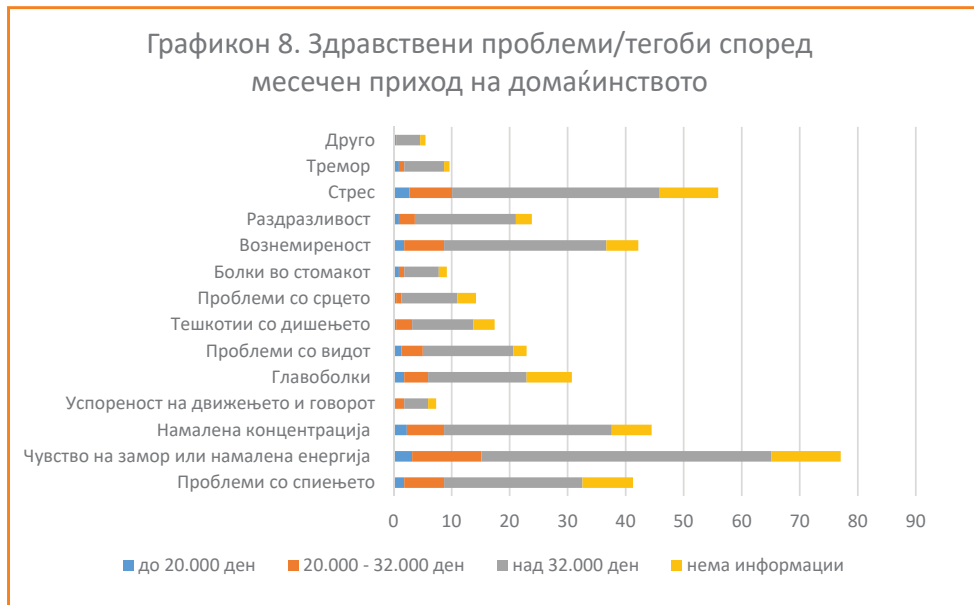
Добиените резултати според работната позиција на испитаниците, покажуваат дека од вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, кај најголем процент од испитаниците на работна позиција *раководител/ка* се регистрираат овие здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19: *чувство на замор или намалена енергија (20.18%), намалена концентрација (11.47%) и стрес (11.47%)*. Кај најголем процент од испитаниците на работна позиција *високостручен/а* се детектираат овие здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (28.9%), стрес (25.23%), вознемиреност (19.27%), намалена концентрација (15.6%) и проблеми со спиењето (13.3%)*. Кај испитаниците од *техничко-оперативен/а* во најголем процент е откриена појава на: *чувство на замор или намалена енергија (5.96%), намалена концентрација (5.96%), стрес (3.67%), проблеми со спиењето (3.21%) и главоболки (2.75%)*. Кај испитаниците од групата *невработен/а* во најголем процент се истакнуваат овие здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (7.8%), проблеми со спиењето (5.5%), стрес (5.05%) и главоболки (3.21%)*.

Одговорите на испитаниците со „да“ според работен статус, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 7.



Во однос на работниот статус на испитаниците, добиените резултати покажуваат дека од вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, кај најголем процент од испитаниците *вработени со договор на неопределено време*, се регистрираат овие здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19: *чувство на замор или намалена енергија (47.71%), стрес (35.32%), намалена концентрација (29.82%), вознемиреност (27.06%) и проблеми со спиењето (25.23%)*. Понатаму, кај најголем процент од испитаниците *вработени со договор за определено време* се истакнуваат овие здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (8.27%), стрес (5.96%), намалена концентрација (5.5%), вознемиреност (4.59%), главоболки (3.67%), и проблеми со спиењето (3.21%)*. Кај најголем процент од испитаниците коишто се *самовработени* е откриена појава на овие здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (9.17%), вознемиреност (5.96%), стрес (5.05%) проблеми со спиењето (4.13%), намалена концентрација (4.13%)*. Кај најголем процент од испитаниците коишто *моментално не работат*, но се во работна сила, се регистрираат следните здравствени проблеми/тегоби: *чувство на замор или намалена енергија (6.88%), стрес (5.96%), проблеми со спиењето (5.05%), намалена концентрација, главоболки и вознемиреност (3.67%)*. Кај најголем процент од испитаниците кои *не се во работна сила* е откриена појава на: *чувство на замор и намалена енергија (4.59%), проблеми со спиењето и стрес (3.67%)*.

Одговорите на испитаниците со „Да“ според месечен приход на домаќинството, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, се прикажани на Графикон 8.



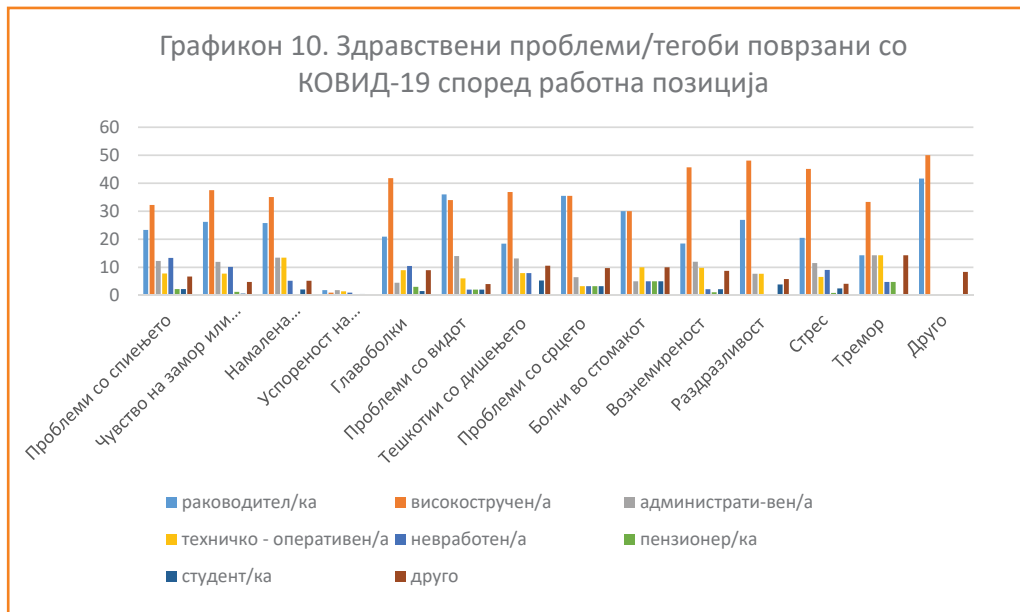
Во однос на месечниот приход на домаќинството на испитаниците во 2022 година, добиените резултати покажуваат дека од вкупниот број на испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, кај испитаниците со приходи до 20.000 ден., во најголем процент се детектираат овие здравствени тегоби/проблеми поврзани со КОВИД-19: чувство на замор или намалена енергија (3.21%), стрес (2.75%) и намалена концентрација (2.29%). Кај испитаниците со приходи од 20.000-30.000 ден., во најголем процент се регистрираат следните здравствени тегоби/проблеми: чувство на замор или намалена енергија (11.93%), стрес (7.34%), проблеми со спиењето и вознемиреност (6.88%). Кај испитаниците со приходи над 32.000 ден., во најголем процент е откриена појава на овие здравствени проблеми/тегоби: чувство на замор или намалена енергија (50%), стрес (35.78%), намалена концентрација (28.9%), вознемиреност (27.98%) и проблеми со спиењето (23.85%).

Одговорите на испитаниците со „Да“, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, по возрастни групи во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба, се прикажани на Графикон 9.



Добиените резултати по возрастни групи во рамките на вкупниот број одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба, покажуваат дека од вкупниот број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ и се изјасниле дека имаат *проблеми со спиењето, чувство на замор или намалена енергија, намалена концентрација, проблеми со видот и проблеми со срцето, најголема е процентуалната застапеност на испитаниците на возраст од 41-50 години*. Најголем процент од испитаници кои се пожалиле на *успореност на движењето и говорот и раздразливост, биле на возраст од 31-40 години*. Кај испитаниците коишто искусиле појава на *главоболки, тешкотии со дишењето, болки во стомакот, вознемиреност, стрес и тремор, најголема е процентуалната застапеност на оние на возраст од 20-30 години*.

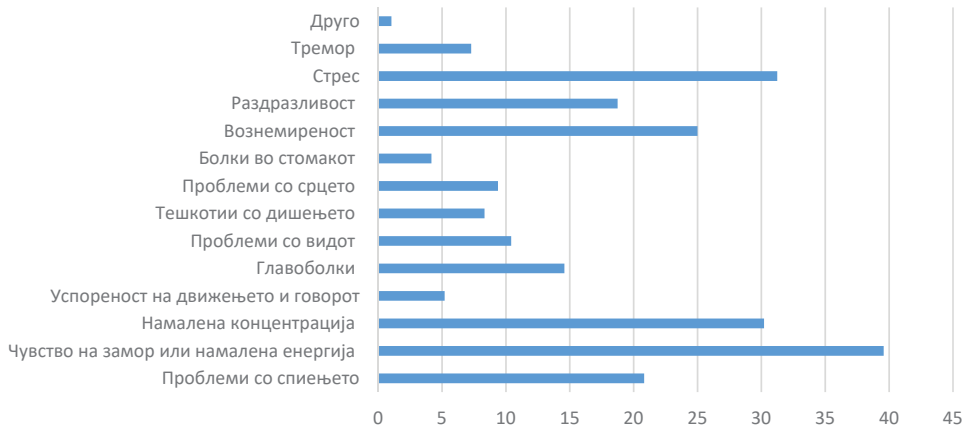
Одговорите на испитаниците со „Да“, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, според работна позиција во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба, се прикажани на Графикон 10.



Добиените резултати според работната позиција на испитаниците во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба, покажуваат дека од вкупниот број испитаници коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ и изјавиле дека имаат проблеми со спиењето, чувство на замор или намалена енергија, намалена концентрација, главоболки, тешкотии со дишењето, вознемиреност, раздразливост, стрес и тремор во најголем процент се на работна позиција високостручен/а. Од испитаниците кои пријавиле појава на успореност на движењето и говорот и проблеми со видот, процентуално најзастапени се испитаниците на работна позиција раководител/ка. Од испитаниците, пак, коишто изјавиле дека имаат проблеми со срцето и болки во stomакот, со иста процентуална застапеност се испитаниците на работна позиција раководител/ка и високостручен/а.

Одговорите на испитаниците со „Да“, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба во сопствената група по пол, се прикажани на Графиконите 11 и 12.

Графикон 11. Здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19 кај испитаниците од машки пол во рамки на сопствената група

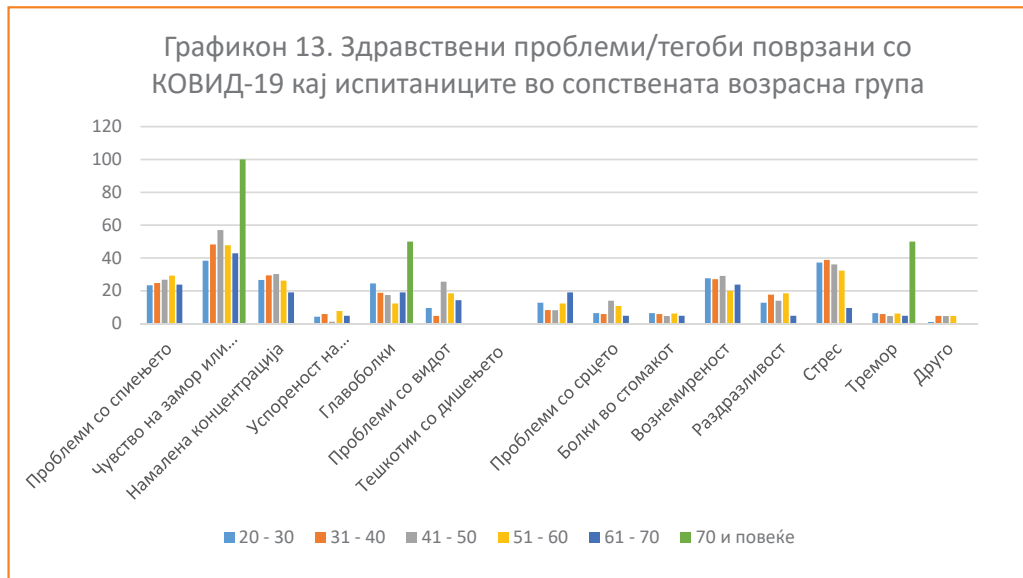


Графикон 12. Здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19 кај испитаниците од женски пол во рамки на сопствената група



Добиените резултати според полот, во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба, покажуваат дека од вкупниот број *мажи* коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, 39.58% од *мажите* го истакнале чувството на замор или намалена енергија како здравствен проблем/тегоба поврзан со КОВИД-19, стрес (31.25%), намалена концентрација (30.21%), вознемиреност (25%), проблеми со спиењето (20.83%) и раздразливост (18.75%). (Графикон 11). Од вкупниот број *жени* коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“ повеќе од половина (50.58%) се изјасниле дека имаат чувство на замор или намалена енергија како здравствен проблем/тегоба поврзан со КОВИД-19, потоа следи стресот (35.8%), проблеми со спиењето (27.24%), намалена концентрација (26.46%), вознемиреност (26.46%) и главоболки (20.62%) (Графикон 12).

Одговорите на испитаниците со „Да“, во однос на здравствени проблеми/тегоби кои би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19, а се однесуваат на нивно влошување, во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба во сопствената возрастна група, се прикажани на Графикон 13.

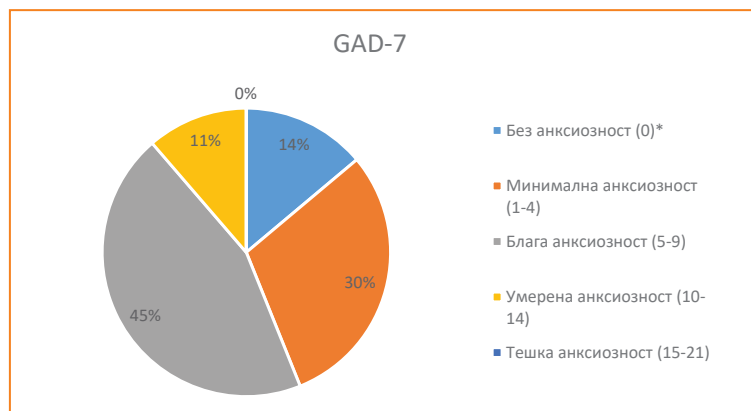


Добиените резултати по возрастни групи, во рамките на вкупниот број на одговори на испитаниците за секој здравствен проблем/тегоба, покажуваат дека од вкупниот број испитаници на возраст од 20-30 години коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, 38.3% искусиле чувството на замор или намалена енергија како здравствен проблем/тегоба поврзан со КОВИД-19, стрес (31.25%), вознемирност (27.66%), намалена концентрација (26.6%), главоболки (24.47%) и проблеми со спиењето (23.4%). Од вкупниот број испитаници на возраст од 31-40 години коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, 48.24% се соочиле со чувството на замор или намалена енергија, стрес (38.82%), намалена концентрација (29.41%) и проблеми со спиењето (24.71%), Од вкупниот број испитаници на возраст од 41-50 години коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, 56.98% го истакнале чувството на замор или намалена енергија како здравствен проблем/тегоба поврзан со КОВИД-19, потоа следи стресот (36.05%), намалена концентрација (30.23%), вознемирност (29.07%), проблеми со спиењето (26.74%) и проблеми со видот (25.58%). Од вкупниот број испитаници на возраст од 51-60 години коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, 47.69% искусиле чувството на замор или намалена енергија, стрес (32.31%), проблеми со спиењето (29.23%) и намалена концентрација (26.15%). Од вкупниот број испитаници на возраст од 61-70 години коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, 42.86% се соочиле со појава на чувството на замор или намалена енергија, проблеми со спиењето (23.81%) и вознемирност (23.81%). Кај вкупниот број испитаници на возраст над 70 години коишто одговориле „да“ на прашањето „Дали Вашето физичко и/или психичко здравје се влоши како последица на пандемијата со КОВИД-19?“, најзастапени се следните здравствени проблеми/тегоби: чувството на замор или намалена енергија (100%), главоболки (50%) и тремор (50%).

Проценка на генерализирано анксиозно растројство (GAD-7)

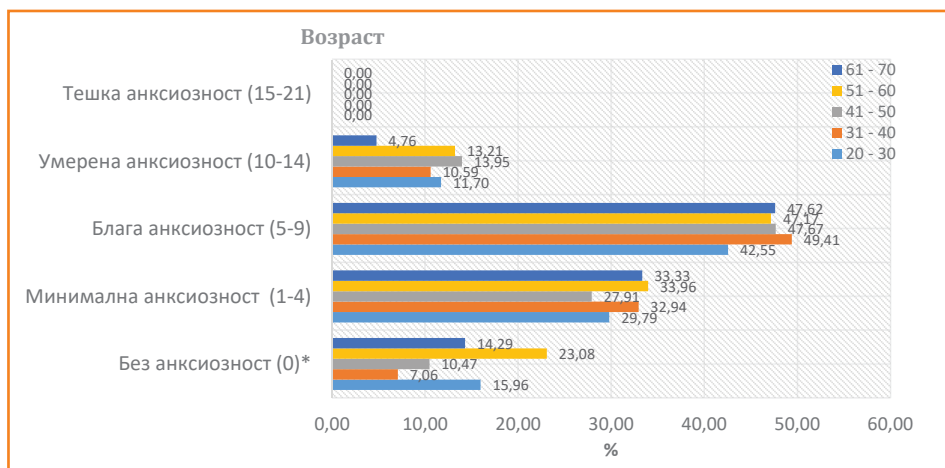
Оценувањето на генерализирано анксиозно растројство кај испитаниците беше направено со помош на Скалата за проценка на генерализирано анксиозно растројство (GAD-7) за мерење на симптомите на анксиозност при што од учесниците беше побарано да изберат една од следниве изјави во врска со тоа колку често им пречел секој од седумте симптоми/проблеми (чувство на нервоза, вознемиреност или на работ; неможност да се запре или контролира загриженоста, преголема загриженост за различни работи; проблем со релаксирање (опуштање); вознемиреност до степен што е тешко да се остане мирен; лесно станувате нервозни или раздразливи; чувство на исплашеност, како нешто страшно да може да се случи) во последните две недели: „не, воопшто“, „неколку дена“, „повеќе од половина од деновите“ и „речиси секој ден“. Секоја од изјавите беше бодувана од 0-3 бода соодветно, а потоа бодовите беа собрани. Вкупниот резултат (збир) за седумте изјави се движеше од 0 до 21 (0-4: минимална анксиозност 5-9: блага анксиозност 10-14: умерена анксиозност и 15-21: тешка анксиозност).

Графикон 14. Процентуална застапеност на симптоми на генерализирано анксиозно растројство кај испитаниците според GAD-7 скала



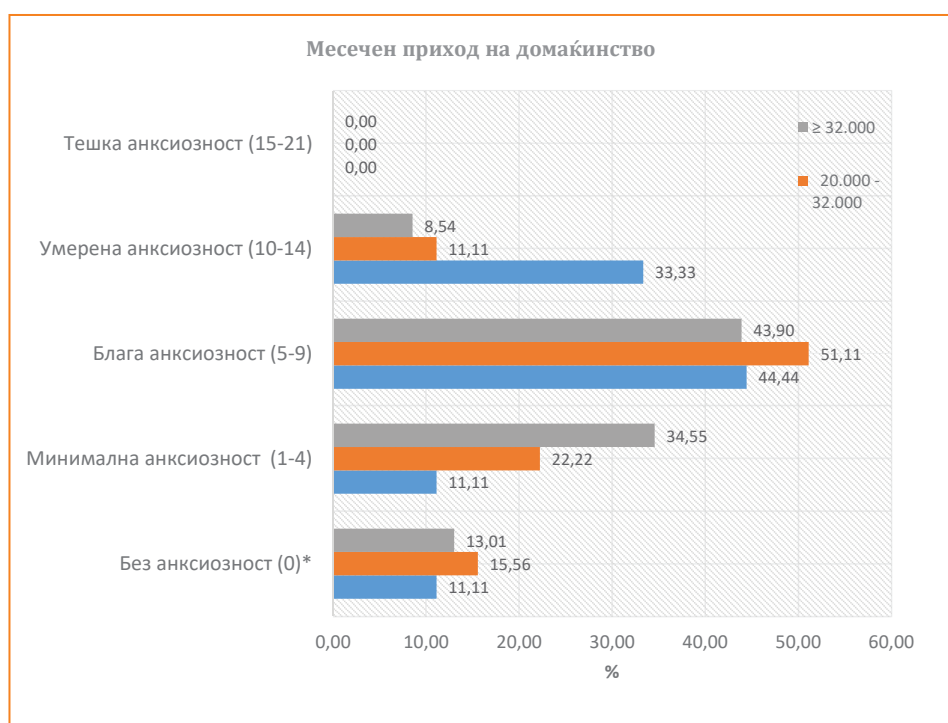
Резултатите покажуваат дека кај најголем процент од испитаници во вкупниот примерок се регистрира *блага анксиозност* (44.76%), минимална анксиозност е застапена кај 30.03% од вкупниот број испитаници, без анксиозност се 13.88% од испитаниците, кај 11.33% е детектирана умерена анксиозност (11.33%), а тешка анксиозност не е откриена кај ниту еден од вкупниот број испитаници (Табела 4 во прилог и Графикон 14).

Графикон 15. Приказ на GAD-7 според возрастни групи на испитаниците



Најголем процент од вкупниот број испитаници кај кои *не е откриена појава на анксиозност* се на возраст од 51-60 години (23.08%). Од вкупниот број испитаници со *минимална анксиозност*, најголема е процентуалната застапеност на испитаниците на возраст од 51-60 години (33.96%), потоа следи групата на испитаници на возраст од 61-70 години (33.33%). Најголем процент од вкупниот број на испитаници кај кои е регистрирана појава на *блага анксиозност се на возраст од 31-40 години т.е. речиси половина од испитаниците (49,41%)*, а со слична процентуална застапеност се и испитаниците на возраст од 41-50 години (47.67%), испитаниците на возраст од 51-60 години (47.62%). Од вкупниот број испитаници со *умерена анксиозност*, најголема е процентуалната застапеност на испитаниците на возраст од 41-50 години (13.95%), па потоа следат испитаниците од групата на возраст од 51-60 години. Појава на *тешка анксиозност* не е откриена во ниту една од возрастните групи (Графикон 15).

Графикон 16. Приказ на GAD-7 според месечен приход на домаќинството



Најголем процент од вкупниот број испитаници кај кои *не е откриена појава на анксиозност* имаат месечен приход на домаќинството од 20.000-32.000 денари (15.56%), потоа следат испитаниците со месечен приход над 32.000 денари (13.01%) и испитаниците со месечен приход помал од 20.000 денари (11.11%). Од вкупниот број испитаници со *минимална анксиозност*, најголема е процентуалната застапеност на испитаниците со месечен приход на домаќинството од над 32.000 денари (34.55%), потоа следи групата на испитаници со месечен приход на домаќинството од 20.000-32.000 денари (22.22%) и испитаниците со месечен приход помал од 20.000 денари (11.11%). Најголем процент од вкупниот број на испитаници кај кои е регистрирана појава на *блага анксиозност* се со месечен приход на домаќинството од 20.000-32.000 денари (51.11%), потоа следат испитаниците со месечен приход на домаќинството помал од 20.000 денари (44.44%) и испитаниците со месечен приход на домаќинството над 32.000 денари (43.9%). Од вкупниот број испитаници со *умерена анксиозност*, најголема е процентуалната застапеност на испитаниците со месечен приход на домаќинството помал од 20.000 денари (33.33%), потоа следат испитаниците со месечен приход на домаќинството од 20.000-32.000 денари (11.11%) и испитаниците со месечен приход на домаќинството над 32.000 денари (8.54%). Појава на *тешка анксиозност* не е откриена кај ниту една од вкупниот број испитаници (Графикон 16).

Одговорите на испитаниците на прашањето во однос на тоа колку претходно наведените симптоми/проблеми (чувство на нервоза, вознемиреност или на работ; неможност да се запре или контролира загриженоста, преголема загриженост за различни работи; проблем со релаксирање (опуштање); вознемиреност до степен што е тешко да се остане мирен; лесно станувате нервозни или раздразливи; чувство на исплашеност, како нешто страшно да може да се случи) го отежнуваат нивното извршување на работата, грижата за домашните обврски или согласувањето со другите луѓе се прикажани во (Табела 5 во прилог).

Од вкупниот број испитаници коишто одговориле на прашањето во однос на тоа колку претходно наведените проблеми го отежнуваат нивното извршување на работата, грижата за домашните обврски или согласувањето со другите луѓе, најголем процент од испитаниците без анксиозност (41.76%) одговориле дека овие проблеми *воопшто не им го отежнуваат* извршувањето на работата, грижата за домашните обврски или согласувањето со другите луѓе. Понатаму, најголем процент од испитаниците со блага анксиозност одговориле дека овие проблеми, *ретко* (48.51%), *многу* (72.83%) и *исклучително* (45.16%) им ја отежнуваат работата, грижата за домашните обврски или согласувањето со другите луѓе и најголем процент од испитаниците со умерена анксиозност (45.16%) изјавиле дека овие проблеми *исклучително им го отежнуваат* извршувањето на работата, грижата за домашните обврски или согласувањето со другите луѓе (Табела 5 во прилог).

6. ЗАКЛУЧОЦИ

- Повеќе од половина од испитаниците изјавиле дека нивното физичко/психичко здравје се влошило како последица на КОВИД-19 пандемијата (61.76%) и искусиле чувство на замор или намалена енергија, стрес, намалена концентрација, вознемиреност и проблеми со спиењето, како најчести здравствени тегоби/проблеми поврзани со КОВИД-19. Ова, секако, говори за значителното влијание на пандемијата на здравствената состојба кај испитаниците.
- Најголем дел од испитаниците биле во брак (65.7%) и со високо образование (79.89%), што влијае на начинот на кој се однесуваат кон здравствените прашања и стресот. Вработените лица со договор на неопределено време се значајно застапени (65.44%), како и испитаниците со месечен приход над 32.000 денари (69.69%), што се поврзува со степенот на финансиска стабилност и можностите за поднесување на стресот предизвикан од пандемијата.
- Значајно е дека 125 од вкупниот број испитаници (353) одговориле дека финансиската состојба на нивното домаќинство после пандемијата се влошила.
- Во однос на возраста, брачната состојба, нивото на образование, работната позиција, работната состојба и месечниот приход на домаќинството, резултатите покажуваат дека различни групи испитаници реагирале различно на влијанието на пандемијата. Овие информации може да помогнат за подобро разбирање и справување со последиците од пандемијата и да ги поддржат лицата во потреба.
- Во однос на возраста на испитаниците, според добиените резултати, најподложни на здравствени проблеми/тегоби се оние на возраст од 31-50 години (возрасни групи: 31-40 години и 41-50 години), со најголем процент на појава на чувство на замор или намалена енергија, стрес, намалена концентрација и вознемиреност.
- Во однос на нивото на образование, испитаниците со високо образование и високостручни, се со најголеми здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19, при што најголем процент од нив наведуваат појава на чувство на замор или намалена енергија, стрес, намалена концентрација и проблеми со спиењето. Ова може да се должи на поголемата одговорност и притисок во високо образовниот професионален работен контекст.

- Во однос на работната позиција, раководителите се со најголеми здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19, што може да биде поврзано со притисокот и очекувањата на нивната работна позиција.
- Испитаниците со приход над 32.000 ден. во најголем процент пријавиле појава на чувство на замор или намалена енергија, стрес, намалена концентрација и проблеми со спиењето, како здравствени проблеми/тегоби поврзани со КОВИД-19 пандемијата.
- Кај најголем процент од испитаници во вкупниот примерок се регистрира *блага анксиозност (44.76%)*.
- 86% од вкупниот број испитаници имале некој степен на анксиозност.
- Не се откриени случаи на тешка анксиозност.
- Во поглед на возраста, најголем процент од испитаниците со блага анксиозност биле на возраст од 31-50 години, односно во возрастните групи од 31-40 и 41-50 години. Најголем процент на лица со минимална анксиозност биле на возраст од 51-60 години.
- Во однос на месечниот приход на домаќинството, најголем процент од испитаниците со блага анксиозност имале месечен приход на домаќинството од 20.000-32.000 денари, додека најголем процент од испитаниците со умерена анксиозност имале месечен приход под 20.000 денари.
- Најголем процент од испитаниците со блага анксиозност изјавиле дека симптомите/проблемите (чувствува на нервоза, вознемиреност или на работ; неможност да се запре или контролира загриженоста, преголема загриженост за различни работи; проблем со релаксирање (опуштање); вознемиреност до степен што е тешко да се остане мирен; лесно станувате нервозни или раздразливи; чувство на исплашеност, како нешто страшно да може да се случи), многу им ја отежнуваат работата (72.83%)
- Сето ова води до заклучок дека пандемијата од КОВИД-19 има големо влијание врз физичкото и психичкото здравје и благосостојба на возрастното население во РСМ. Резултатите покажуваат дека последиците од пандемијата врз здравствената состојба на граѓаните, варираат во зависност од социо-демографските фактори како возраста, брачната состојба, нивото на образование, работната позиција и месечниот приход на домаќинството, што секако може да послужи како водич за развој и формирање на соодветни интервенции и политики, како и насочување на програми и мерки за поддршка на различните групи на население со цел подобрување на нивното здравје и благосостојба.

7. ПРЕПОРАКИ

Следните препораки коишто произлегуваат од главните заклучоци на студијата можат да помогнат, пред сè, во подобрување на менталното здравје кај возрастното население во нашата земја:

- Образованието има значајно влијание на начинот на кој луѓето се справуваат со здравствените проблеми поврзани со пандемијата. Затоа, важно е да се обезбедат доволно информации за сите групи на население, особено за оние со пониско ниво на образование, со цел зголемување на свесноста и способноста за справување со здравствените проблеми.
- Работната позиција и работниот статус се покажаа како важни фактори за здравствената состојба и стресот кај луѓето, па затоа работодавачите и владата треба да предложат мерки за психолошка поддршка и помош на вработените, како што се програми за управување со стресот во насока на намалување на влијанието на стресот и притисокот.
- Фактот што повеќе од половина од испитаниците изјавиле дека нивното физичко и

психичко здравје се влошило како последица на пандемијата, ја нагласува потребата да се обезбеди достапност на услугите за психолошка поддршка на сите граѓани, преку редовно прегледување и скрининг за рана детекција и интервенција на проблеми поврзани со менталното здравје, како и воспоставување и проширување на програми за поддршка на менталното здравје во заедницата (групи за поддршка, телефонски линии за помош при кризи, мобилни кризни тимови и сл.) со цел луѓето да можат веднаш да пристапат до помош.

- Во поставките на примарната здравствена заштита, потребно е интегрирање на услугите за ментално здравје со цел менталното здравје да се третира подеднакво значајно како и физичкото здравје.
- Потребно е развивање и одржување на планови за подготвеност за кризни итни состојби, како што е ненадејниот пораст на побарувачката за услуги за ментално здравје за време на криза.

Ефектите врз менталното здравје на населението предизвикани од КОВИД-19, може да траат со години, па затоа е неопходно планирање на долгорочни програми за поддршка, справување и закрепнување од последиците на пандемијата.

ПРИЛОГ ТАБЕЛИ

Табела 1

Т4 Доколку на претходното прашање одговоривте со „Да“, кои од следниве здравствени проблеми/тегоби би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19?, процентите се сметани во однос на вкупниот број на одговори со "Да" Вкупно со „Да“ 218

Проблеми/ тегоби	1. Проблеми со спиењето		2. Чувство на замор или намалена енергија		3. Намалена концентрација		4. Успоредност на движењето и говорот		5. Главоболки		6. Проблеми со видот		7. Тешкотии со дишењето		8. Проблеми со срцето		9. Болки во стомакот		10. Вознемиреност		11. Раздражливост		12. Стрес		13. Тремор		14. Друго		
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	
вкупно	90	41.28	168	77.06	97	44.50	16	7.34	67	30.73	50	22.94	38	17.43	31	14.22	20	9.17	92	42.20	52	23.85	122	55.96	21	9.63	12	5.50	
1. пол																													
машки	20	9.17	38	17.43	29	13.30	5	2.29	14	6.42	10	4.59	8	3.67	9	4.13	4	1.83	24	11.01	18	8.26	30	13.76	7	3.21	1	0.46	
женски	70	32.11	130	59.63	68	31.19	11	5.05	53	24.31	40	18.35	30	13.76	22	10.09	16	7.34	68	31.19	34	15.60	92	42.20	14	6.42	11	5.05	
2. возраст																													
20 - 30	22	10.09	36	16.51	25	11.47	4	1.83	23	10.55	9	4.13	12	5.50	6	2.75	6	2.75	26	11.93	12	5.50	35	16.06	6	2.75	1	0.46	
31 - 40	21	9.63	41	18.81	25	11.47	5	2.29	16	7.34	4	1.83	7	3.21	5	2.29	5	2.29	23	10.55	15	6.88	33	15.14	5	2.29	4	1.83	
41 - 50	23	10.55	49	22.48	26	11.93	1	0.46	15	6.88	22	10.09	7	3.21	12	5.50	4	1.83	25	11.47	12	5.50	31	14.22	4	1.83	4	1.83	
51 - 60	19	8.72	31	14.22	17	7.80	5	2.29	8	3.67	12	5.50	8	3.67	7	3.21	4	1.83	13	5.96	12	5.50	21	9.63	4	1.83	3	1.38	
61 - 70	5	2.29	9	4.13	4	1.83	1	0.46	4	1.83	3	1.38	4	1.83	1	0.46	1	0.46	5	2.29	1	0.46	2	0.92	1	0.46	0	0.00	
70 и повеќе	0	0.00	2	0.92	0	0.00	0	0.00	1	0.46	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.46	0	0.00	
3. брачна состојба																													
во брак	61	27.98	120	55.05	64	29.36	7	3.21	44	20.18	34	15.60	21	9.63	18	8.26	13	5.96	63	28.90	36	16.51	79	36.24	14	6.42	11	5.05	
не сум во брак	21	9.63	35	16.06	30	13.76	8	3.67	18	8.26	12	5.50	14	6.42	9	4.13	6	2.75	25	11.47	12	5.50	36	16.51	5	2.29	1	0.46	
разведен/а	5	2.29	8	3.67	3	1.38	1	0.46	3	1.38	4	1.83	2	0.92	2	0.92	0	0.00	3	1.38	4	1.83	4	1.83	2	0.92	0	0.00	
вдовец/ица	3	1.38	5	2.29	0	0.00	0	0.00	2	0.92	0	0.00	1	0.46	2	0.92	1	0.46	1	0.46	0	0.00	3	1.38	0	0.00	0	0.00	
4. ниво на образование																													
основно	4	1.83	5	2.29	1	0.46	0	0.00	3	1.38	0	0.00	1	0.46	0	0.00	0	0.00	1	0.46	1	0.46	4	1.83	1	0.46	0	0.00	
средно	9	4.13	16	7.34	9	4.13	0	0.00	6	2.75	3	1.38	4	1.83	3	1.38	3	1.38	8	3.67	3	1.38	12	5.50	2	0.92	0	0.00	
вишо/ високо	6	2.75	13	5.96	7	3.21	0	0.00	4	1.83	3	1.38	4	1.83	1	0.46	1	0.46	7	3.21	0	0.00	7	3.21	0	0.00	1	0.46	
високо	71	32.57	134	61.47	80	36.70	16	7.34	54	24.77	44	20.18	29	13.30	27	12.39	16	7.34	76	34.86	48	22.02	99	45.41	18	8.26	11	5.05	

Проблеми/ тегоби	1. Проблеми со спиењето		2. Чувство на замор или намалена енергија		3. Намалена концентрација		4. Успоредност на движењето и говорот		5. Главоболки		6. Проблеми со видот		7. Тешкотии со дишењето		8. Проблеми со срцето		9. Болки во стомакот		10. Вознемиреност		11. Раздразливост		12. Стрес		13. Тремор		14. Друго	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%

5. работна

Тип на поделба	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	
5. работна позиција																													
раководител/ка	21	9.63	44	20.18	25	11.47	4	1.83	14	6.42	18	8.26	7	3.21	11	5.05	6	2.75	17	7.80	14	6.42	25	11.47	3	1.38	5	2.29	
високостручен/а	29	13.30	63	28.90	34	15.60	2	0.92	28	12.84	17	7.80	14	6.42	11	5.05	6	2.75	42	19.27	25	11.47	55	25.23	7	3.21	6	2.75	
административен/а	11	5.05	20	9.17	13	5.96	4	1.83	3	1.38	7	3.21	5	2.29	2	0.92	1	0.46	11	5.05	4	1.83	14	6.42	3	1.38	0	0.00	
технично - оперативен/а	7	3.21	13	5.96	13	5.96	3	1.38	6	2.75	3	1.38	3	1.38	1	0.46	2	0.92	9	4.13	4	1.83	8	3.67	3	1.38	0	0.00	
невработен/а	12	5.50	17	7.80	5	2.29	2	0.92	7	3.21	1	0.46	3	1.38	1	0.46	1	0.46	2	0.92	0	0.00	11	5.05	1	0.46	0	0.00	
пензионер/ка	2	0.92	2	0.92	0	0.00	0	0.00	2	0.92	1	0.46	1	0.46	0	0.00	1	0.46	1	0.46	0	0.00	1	0.46	1	0.46	0	0.00	
студент/ка	2	0.92	1	0.46	2	0.92	1	0.46	1	0.46	1	0.46	2	0.92	1	0.46	1	0.46	2	0.92	2	0.92	3	1.38	0	0.00	0	0.00	
друго	6	2.75	8	3.67	5	2.29	0	0.00	6	2.75	2	0.92	4	1.83	3	1.38	2	0.92	8	3.67	3	1.38	5	2.29	3	1.38	1	0.46	

6. работен статус

вработен/а со договор на неопределено време	55	25.23	104	47.71	65	29.82	8	3.67	38	17.43	33	15.14	20	9.17	15	6.88	8	3.67	59	27.06	35	16.06	77	35.32	11	5.05	10	4.59
вработен/а со договор за определено време	7	3.21	19	8.72	12	5.50	4	1.83	8	3.67	6	2.75	4	1.83	4	1.83	4	1.83	10	4.59	5	2.29	13	5.96	3	1.38	1	0.46
самовработен/а моментално не работам, но сум во работна сила	9	4.13	20	9.17	9	4.13	1	0.46	7	3.21	6	2.75	6	2.75	7	3.21	4	1.83	13	5.96	7	3.21	11	5.05	5	2.29	1	0.46
не сум во работна сила	11	5.05	15	6.88	8	3.67	3	1.38	8	3.67	4	1.83	6	2.75	3	1.38	1	0.46	8	3.67	4	1.83	13	5.96	0	0.00	0	0.00
друго	8	3.67	10	4.59	3	1.38	0	0.00	6	2.75	1	0.46	2	0.92	2	0.92	3	1.38	2	0.92	2	0.92	8	3.67	2	0.92	0	0.00

7. приход на

Домаќинството																													
до 20.000 ден	4	1.83	7	3.21	5	2.29	0	0.00	4	1.83	3	1.38	1	0.46	1	0.46	2	0.92	4	1.83	2	0.92	6	2.75	2	0.92	0	0.00	
20.000 - 32.000 ден	15	6.88	26	11.93	14	6.42	4	1.83	9	4.13	8	3.67	6	2.75	2	0.92	2	0.92	15	6.88	6	2.75	16	7.34	2	0.92	1	0.46	
над 32.000 ден	52	23.85	109	50.00	63	28.90	9	4.13	37	16.97	34	15.60	23	10.55	21	9.63	13	5.96	61	27.98	38	17.43	78	35.78	15	6.88	9	4.13	
нема информации	19	8.72	26	11.93	15	6.88	3	1.38	17	7.80	5	2.29	8	3.67	7	3.21	3	1.38	12	5.50	6	2.75	22	10.09	2	0.92	2	0.92	

Табела 2

T4_1

Вкупно со „Да“ 218

Доколку на претходното прашање одговорите со „Да“, кои од следниве здравствени проблеми/тегоби би ги поврзале со пандемијата КОВИД-19?

Проблеми/ тегоби	1. Проблеми со спиењето		2. Чувство на замор или намалена концентрација		3. Намалена брзина на движење		4. Успореност на то и		5. Главоболки		6. Проблеми со видот		7. Тешкотии со дишењето		8. Проблеми со срцето		9. Болки во стомакот		10. Вознемиреност		11. Раздражливост		12. Стрес		13. Тремор		14. Друго		
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	
вкупно	90	41.28	168	77.06	97	44.50	16	7.34	67	30.73	50	22.94	38	17.43	31	14.22	20	9.17	92	42.20	52	23.85	122	55.96	21	9.63	12	5.50	
1. пол																													
машки	20	22.22	38	22.62	29	29.90	5	31.25	14	20.90	10	20.00	8	21.05	9	29.03	4	20.00	24	26.09	18	34.62	30	24.59	7	33.33	1	8.33	
женски	70	77.78	130	77.38	68	70.10	11	68.75	53	79.10	40	80.00	30	78.95	22	70.97	16	80.00	68	73.91	34	65.38	92	75.41	14	66.67	11	91.67	
2. возраст																													
20 - 30	22	24.44	36	21.43	25	25.77	4	25.00	23	34.33	9	18.00	12	31.58	6	19.35	6	30.00	26	28.26	12	23.08	35	28.69	6	28.57	1	8.33	
31 - 40	21	23.33	41	24.40	25	25.77	5	31.25	16	23.88	4	8.00	7	18.42	5	16.13	5	25.00	23	25.00	15	28.85	33	27.05	5	23.81	4	33.33	
41 - 50	23	25.56	49	29.17	26	26.80	1	6.25	15	22.39	22	44.00	7	18.42	12	38.71	4	20.00	25	27.17	12	23.08	31	25.41	4	19.05	4	33.33	
51 - 60	19	21.11	31	18.45	17	17.53	5	31.25	8	11.94	12	24.00	8	21.05	7	22.58	4	20.00	13	14.13	12	23.08	21	17.21	4	19.05	3	25.00	
61 - 70	5	5.56	9	5.36	4	4.12	1	6.25	4	5.97	3	6.00	4	10.53	1	3.23	1	5.00	5	5.43	1	1.92	2	1.64	1	4.76	0	0.00	
70 и повеќе	0	0.00	2	1.19	0	0.00	0	0.00	1	1.49	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	4.76	0	0.00	
3. брачна состојба																													
во брак	61	67.78	120	71.43	64	65.98	7	43.75	44	65.67	34	68.00	21	55.26	18	58.06	13	65.00	63	68.48	36	69.23	79	64.75	14	66.67	11	91.67	
не сум во брак	21	23.33	35	20.83	30	30.93	8	50.00	18	26.87	12	24.00	14	36.84	9	29.03	6	30.00	25	27.17	12	23.08	36	29.51	5	23.81	1	8.33	
разведен/а	5	5.56	8	4.76	3	3.09	1	6.25	3	4.48	4	8.00	2	5.26	2	6.45	0	0.00	3	3.26	4	7.69	4	3.28	2	9.52	0	0.00	
вдовец/ица	3	3.33	5	2.98	0	0.00	0	0.00	2	2.99	0	0.00	1	2.63	2	6.45	1	5.00	1	1.09	0	0.00	3	2.46	0	0.00	0	0.00	
4. ниво на образова-ние																													
основно	4	4.44	5	2.98	1	1.03	0	0.00	3	4.48	0	0.00	1	2.63	0	0.00	0	0.00	1	1.09	1	1.92	4	3.28	1	4.76	0	0.00	
средно	9	10.00	16	9.52	9	9.28	0	0.00	6	8.96	3	6.00	4	10.53	3	9.68	3	15.00	8	8.70	3	5.77	12	9.84	2	9.52	0	0.00	
вишо/ високо	6	6.67	13	7.74	7	7.22	0	0.00	4	5.97	3	6.00	4	10.53	1	3.23	1	5.00	7	7.61	0	0.00	7	5.74	0	0.00	1	8.33	
високо	71	78.89	134	79.76	80	82.47	16	100.00	54	80.60	44	88.00	29	76.32	27	87.10	16	80.00	76	82.61	48	92.31	99	81.15	18	85.71	11	91.67	
5. работна позиција																													
раководител/ка	21	23.33	44	26.19	25	25.77	4	1.83	14	20.90	18	36.00	7	18.42	11	35.48	6	30.00	17	18.48	14	26.92	25	20.49	3	14.29	5	41.67	

високостручен/а	29	32.22	63	37.50	34	35.05	2	0.92	28	41.79	17	34.00	14	36.84	11	35.48	6	30.00	42	45.65	25	48.08	55	45.08	7	33.33	6	50.00
административен/а	11	12.22	20	11.90	13	13.40	4	1.83	3	4.48	7	14.00	5	13.16	2	6.45	1	5.00	11	11.96	4	7.69	14	11.48	3	14.29	0	0.00
техничко - оперативен/а	7	7.78	13	7.74	13	13.40	3	1.38	6	8.96	3	6.00	3	7.89	1	3.23	2	10.00	9	9.78	4	7.69	8	6.56	3	14.29	0	0.00
неработен/а	12	13.33	17	10.12	5	5.15	2	0.92	7	10.45	1	2.00	3	7.89	1	3.23	1	5.00	2	2.17	0	0.00	11	9.02	1	4.76	0	0.00
пензионер/ка	2	2.22	2	1.19	0	0.00	0	0.00	2	2.99	1	2.00	0	0.00	1	3.23	1	5.00	1	1.09	0	0.00	1	0.82	1	4.76	0	0.00
студент/ка	2	2.22	1	0.60	2	2.06	1	0.46	1	1.49	1	2.00	2	5.26	1	3.23	1	5.00	2	2.17	2	3.85	3	2.46	0	0.00	0	0.00
Друго	6	6.67	8	4.76	5	5.15	0	0.00	6	8.96	2	4.00	4	10.53	3	9.68	2	10.00	8	8.70	3	5.77	5	4.10	3	14.29	1	8.33
б. работен статус																												
вработен/а со договор на неодредено време	55	61.11	104	61.90	65	67.01	8	3.67	38	56.72	33	66.00	20	52.63	15	48.39	8	40.00	59	64.13	35	67.31	77	63.11	11	52.38	10	83.33
вработен/а со договор за определено време	7	7.78	19	11.31	12	12.37	4	1.83	8	11.94	6	12.00	4	10.53	4	12.90	4	20.00	10	10.87	5	9.62	13	10.66	3	14.29	1	8.33
самовработен/а моментално не работам, но сум во работна сила	9	10.00	20	11.90	9	9.28	1	0.46	7	10.45	6	12.00	6	15.79	7	22.58	4	20.00	13	14.13	7	13.46	11	9.02	5	23.81	1	8.33
не сум во работна сила	11	12.22	15	8.93	8	8.25	3	1.38	8	11.94	4	8.00	6	15.79	3	9.68	1	5.00	8	8.70	4	7.69	13	10.66	0	0.00	0	0.00
	8	8.89	10	5.95	3	3.09	0	0.00	6	8.96	1	2.00	2	5.26	2	6.45	3	15.00	2	2.17	1	1.92	8	6.56	2	9.52	0	0.00
7. приход на домаќинството																												
До 20.000 ден	4	4.44	7	4.17	5	5.15	0	0.00	4	5.97	3	6.00	1	2.63	1	3.23	2	10.00	4	4.35	2	3.85	6	4.92	2	9.52	0	0.00
20.000 - 32.000 ден	15	16.67	26	15.48	14	14.43	4	1.83	9	13.43	8	16.00	6	15.79	2	6.45	2	10.00	15	16.30	6	11.54	16	13.11	2	9.52	1	8.33
над 32.000 ден нема информации	52	57.78	109	64.88	63	64.95	9	4.13	37	55.22	34	68.00	23	60.53	21	67.74	13	65.00	61	66.30	38	73.08	78	63.93	15	71.43	9	75.00
	19	21.11	26	15.48	15	15.46	3	1.38	17	25.37	5	10.00	8	21.05	7	22.58	3	15.00	12	13.04	6	11.54	22	18.03	2	9.52	2	16.67

Табела 3

Распределбата ги зема во предвид бројот на испитаниците по групи

Проблеми/ тегоби	1. Проблеми со спиењето	2. Чувство на замор или намалена енергија	3. Намалена концентрација	4. Успорест на движењето и говорот	5. Главоболни	6. Проблеми со видот	7. Тешкотии со дишењето	8. Проблеми со срцето	9. Болки во стомакот	10. Вознеми- реност	11. Раздраз- ливост	12. Стрес	13. Тремор	14. Друго	
Тип на поделба	вкупно испита- нници	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	% во својата со "Да" група	
1. пол															
мажи	96	20	38	29	30	21	10	8	9	4	24	30	7	1	
жени	257	70	130	68	26	40	15	30	22	16	68	92	14	11	
вкупно	353	90	168	97	47	50	14	38	31	20	92	122	21	12	
2. возраст															
20 - 30	94	22	36	25	26	9	9	12	6	6	26	35	6	1	
31 - 40	85	21	41	25	18	4	4	7	5	5	23	33	5	4	
41 - 50	86	23	49	26	30	22	25	7	12	4	25	31	4	4	
51 - 60	65	19	31	17	26	12	18	8	7	4	13	21	4	3	
61 - 70	21	5	9	4	19	3	14	4	1	4	5	2	1	0	
70 и повеќе	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
вкупно	353	90	168	97	47	50	14	38	31	20	92	122	21	12	
3. брачна состојба															
во брак	232	150	120	64	27	34	14	21	18	13	63	79	14	11	
не сум во брак	99	53	35	30	30	12	12	14	9	6	25	36	5	1	
разведен/а	15	10	8	3	20	4	26	2	2	0	3	4	2	0	
вдовец/ица	7	5	5	0	0	0	0	1	2	1	1	3	0	0	
вкупно	353	218	168	97	47	50	14	38	31	20	92	122	21	12	
4. ниво на образование															
основно	6	4	5	1	0	0	0	1	0	0	1	4	1	0	
средно	36	19	16	9	25	3	16	4	3	3	8	12	2	0	
вишо/високо	29	13	13	7	24	3	13	4	1	3	7	7	0	1	
високо	282	180	134	80	47	44	15	29	27	16	76	99	18	11	
вкупно	353	218	168	97	47	50	14	38	31	20	92	122	21	12	

Проблеми/ тегоби	вкупно испитаници	1. Проблеми со спиењето		2. Чувство на замор или намалена енергија		3. Намалена концентрација		4. Успорест на движењето и говорот		5. Главоболки		6. Проблеми со видот		7. Тешкотии со дишењето		8. Проблеми со срцето		9. Болки во стомакот		10. Вознемиреност		11. Раздраживост		12. Стрес		13. Тремор		14. Друго		
		% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група	% во својата група со "да"	% во својата група		
раководител/ка	90	57	23.33	44	48.89	25	27.78	4	4.44	14	15.56	18	20.00	7	7.78	11	12.22	6	6.67	17	18.89	14	15.56	25	27.78	3	3.33	5	5.56	
високостручен/а	147	87	19.73	63	42.86	34	23.13	2	1.36	28	19.05	17	11.56	14	9.52	11	7.48	6	4.08	42	28.57	25	17.01	55	37.41	7	4.76	6	4.08	
административен/а	41	23	26.83	20	48.78	13	31.71	4	9.76	3	7.32	7	17.07	5	12.20	2	4.88	1	2.44	11	26.83	4	9.76	14	34.15	3	7.32	0	0.00	
техничко-оперативен/а	26	15	26.92	13	50.00	13	50.00	3	11.54	6	23.08	3	11.54	3	11.54	1	3.85	2	7.69	9	34.62	4	15.38	8	30.77	3	11.54	0	0.00	
невработен/а	24	20	12	50.00	17	70.83	5	20.83	2	8.33	7	29.17	1	4.17	3	12.50	1	4.17	1	4.17	2	8.33	0	0.00	11	45.83	1	4.17	0	0.00
пензионер/ка	5	4	2	40.00	2	40.00	0	0.00	0	0.00	2	40.00	1	20.00	0	0.00	1	20.00	1	20.00	1	20.00	0	0.00	1	20.00	1	20.00	0	0.00
студент/ка	5	3	2	40.00	1	20.00	2	40.00	1	20.00	1	20.00	1	20.00	2	40.00	1	20.00	1	20.00	2	40.00	2	40.00	3	60.00	0	0.00	0	0.00
друго	15	9	6	40.00	8	53.33	5	33.33	0	0.00	6	40.00	2	13.33	4	26.67	3	20.00	2	13.33	8	53.33	3	20.00	5	33.33	3	20.00	1	6.67
вкупно	353	218	90	25.50	168	47.59	97	27.48	16	4.53	67	18.98	50	14.16	38	10.76	31	8.78	20	5.67	92	26.06	52	14.73	122	34.56	21	5.95	12	3.40

5. работна позиција

6. работен статус

вработен/а со договор на неопределено време	231	138	55	23.81	104	45.02	65	28.14	8	3.46	38	16.45	33	14.29	20	8.66	15	6.49	8	3.46	59	25.54	35	15.15	77	33.33	11	4.76	10	4.33
вработен/а со договор за определено време	39	22	7	17.95	19	48.72	12	30.77	4	10.26	8	20.51	6	15.38	4	10.26	4	10.26	4	10.26	10	25.64	5	12.82	13	33.33	3	7.69	1	2.56
самовработен/а моментално не работам, но сум во работна сила	36	22	9	25.00	20	55.56	9	25.00	1	2.78	7	19.44	6	16.67	6	16.67	7	19.44	4	11.11	13	36.11	7	19.44	11	30.56	5	13.89	1	2.78
не сум во работна сила	31	23	11	35.48	15	48.39	8	25.81	3	9.68	8	25.81	4	12.90	6	19.35	3	9.68	1	3.23	8	25.81	4	12.90	13	41.94	0	0.00	0	0.00
вкупно	16	13	8	50.00	10	62.50	3	18.75	0	0.00	6	37.50	1	6.25	2	12.50	2	12.50	3	18.75	2	12.50	1	6.25	8	50.00	2	12.50	0	0.00
вкупно	353	218	90	25.50	168	47.59	97	27.48	16	4.53	67	18.98	50	14.16	38	10.76	31	8.78	20	5.67	92	26.06	52	14.73	122	34.56	21	5.95	12	3.40

7. приод на домаќинството

до 20.000 ден	9	7	4	44.44	7	77.78	5	55.56	0	0.00	4	44.44	3	33.33	1	11.11	1	11.11	2	22.22	4	44.44	2	22.22	6	66.67	2	22.22	0	0.00
20.000 - 32.000 ден	45	29	15	33.33	26	57.78	14	31.11	4	8.89	9	20.00	8	17.78	6	13.33	2	4.44	2	4.44	15	33.33	6	13.33	16	35.56	2	4.44	1	2.22
над 32.000 ден	246	145	52	21.14	109	44.31	63	25.61	9	3.66	37	15.04	34	13.82	23	9.35	21	8.54	13	5.28	61	24.80	38	15.45	78	31.71	15	6.10	9	3.66
нема информации	53	37	19	35.85	26	49.06	15	28.30	3	5.66	17	32.08	5	9.43	8	15.09	7	13.21	3	5.66	12	22.64	6	11.32	22	41.51	2	3.77	2	3.77
вкупно	353	218	90	25.50	168	47.59	97	27.48	16	4.53	67	18.98	50	14.16	38	10.76	31	8.78	20	5.67	92	26.06	52	14.73	122	34.56	21	5.95	12	3.40

Табела 4

Во текот на последните две недели, колку често сте ги имале (Ви пречеле) следниве проблеми?	Не, воопшто		Неколку дена		Повеќе од половина од деновите		Речиси секој ден		Вкупно	
	Број	%→	Број	%→	Број	%→	Број	%→	Број	%↓
1. Се чувствувате нервозно, вознемирено или на работ	124	35.13	143	40.51	59	16.71	27	7.65	353	10.71
2. Не можете да ја запрете или контролирате загриженоста	150	42.49	122	34.56	47	13.31	34	9.63	353	13.49
3. Премногу се грижите за различни работи	90	25.50	143	40.51	62	17.56	58	16.43	353	23.02
4. Имате проблем со релаксирањето (опуштање)	107	30.31	137	38.81	65	18.41	44	12.46	353	17.46
5. Вознемирени сте до степен што ви е тешко да бидете мирни	174	49.29	117	33.14	43	12.18	19	5.38	353	7.54
6. Лесно станувате нервозни или раздразливи	137	38.81	126	35.69	52	14.73	38	10.76	353	15.08
7. Се чувствувате исплашено, како нешто страшно да може да се случи	180	50.99	87	24.65	54	15.30	32	9.07	353	12.70
Вкупно	962		875		382		252		353	

Табела 5.

	Воопшто не отежуваат			Ретко отежуваат			Многу отежуваат			Исклучително отежуваат			Вкупно	
	Број	%↓	%→	Број	%↓	%→	Број	%↓	%→	Број	%↓	%→	Број	%↓
Без анксиозност (0)*	40	41.67	81.63	7	5.22	14.29	0	0.00	0.00	2	6.45	4.08	49	13.88
Минимална анксиозност (1-4)	39	40.63	36.79	57	42.54	53.77	9	9.78	8.49	1	3.23	0.94	106	30.03
Блага анксиозност (5-9)	12	12.50	7.59	65	48.51	41.14	67	72.83	42.41	14	45.16	8.86	158	44.76
Умерена анксиозност (10-14)	5	5.21	12.50	5	3.73	12.50	16	17.39	40.00	14	45.16	35.00	40	11.33
Тешка анксиозност (15-21)	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00	0	0.00	0.00	0	0.00
	96		27.20	134		37.96	92		26.06	31		8.78	353	

